

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Björn Cederberg

Östergötlands Realstens Historia

Inblick i

hufvudstadens

mindre kända

"affärslif"

Yitt.
Pv.

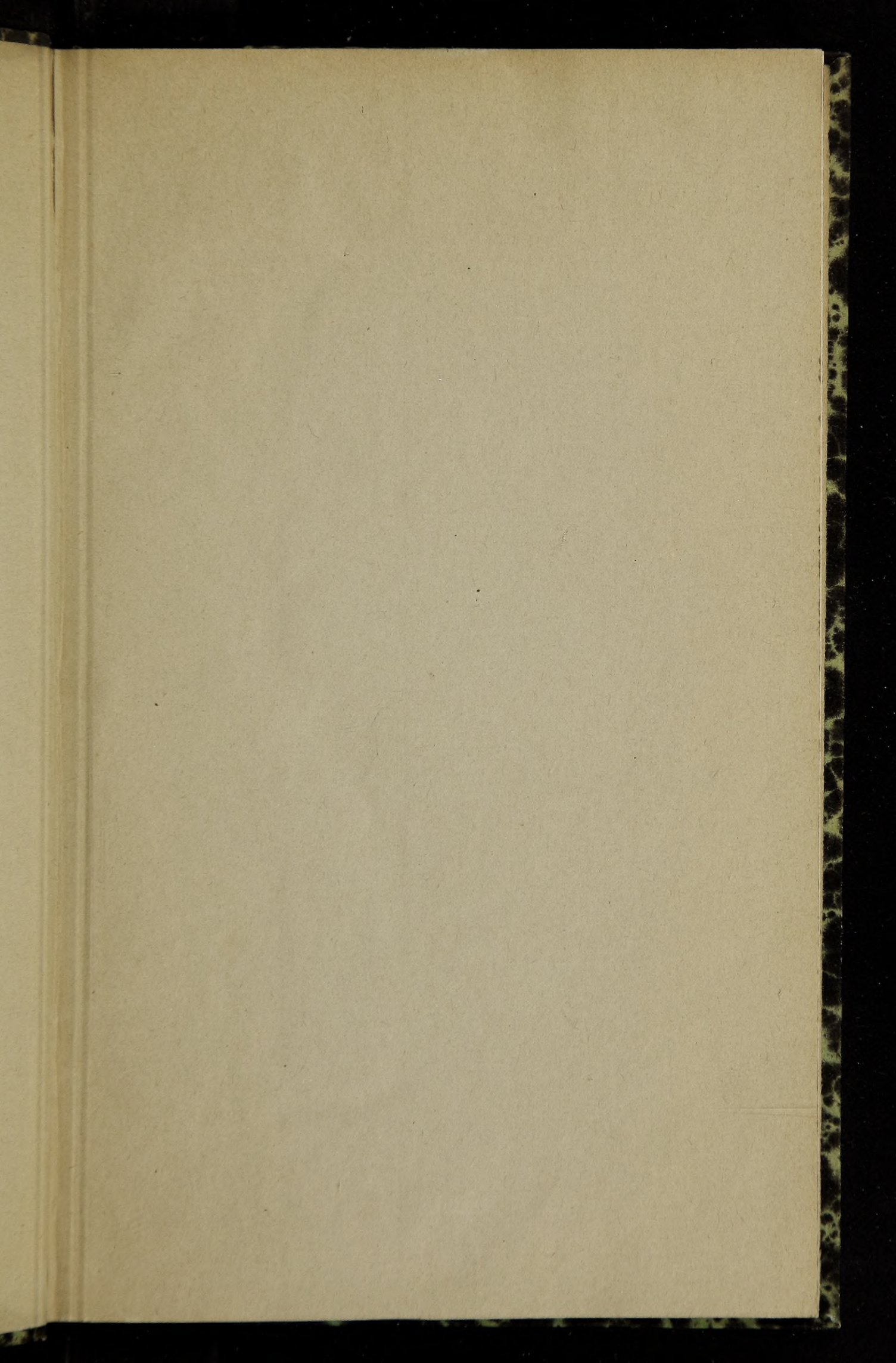
UNIVERSITETSBIBLIOTEKET, LUND

15000

400875334

G

UR
GYLLENE KALFVENS HISTORIA

INBLICK

I

HUFVUDSTADENS MINDRE KÄNDA
"AFFÄRSLIF"

AF

BJÖRN CEDERBERG.

STOCKHOLM
SIGFRID FLÖDINS FÖRLAG

KARLSHAMN
E. G. JOHANSSONS BOKTRYCKERI, 1887

Inledning.

Aftonbladet, hvori följande varmhjertade verklighetsskildringar först influtit, inleder, under rubriken **Ocker och ockrare**, dessa skizzer med några ord, som bekräfta deras sant menliga betydelse. Ur denna inledning tillåter sig utgifvaren att anföra följande:

»Nyligen framhöllo vi vigten af, att från det allmännas sida lämpligt tillfälle bjudes de ringa bemedlade att i nödens stund kunna mot en måttlig ränta belåna sina små tillhörigheter. Vi påvisade dervid, huru särskildt de talrika *enskilda pantlånekontoren* utgjorde verkliga utsugningsnästen för den fattigare samhällsklassen. Med en ränta af 60 ända till 120 procent, för år räknadt, och dertill allt för ofta med åtföljande slutlig förlust af de belånade panterna, måste detta lånesystem snarare blifva till förbannelse och ruin för den nödstälde låntagaren än till hjälp. För att rädda sig och familjen från ögonblickets hunger och elände kastar han bort sina enda tillhörigheter, kläder och bohag, som förut under långvarigt arbete med svett och möda förvärfvats.

»Det har länge varit vår afsigt att draga i härnad mot de olika former af ocker på den obemedlade klassens bekostnad, som bedrifves inom vårt samhälle. Pantlåneri mot nämnda ohyggligt höga ränta är blott

en form deraf, fastän säkerligen den i vidsträcktaste skala förekommande. En annan form är det s. k. *möbel-låneriet*.

»Hvad är då egentligen *ocker*? — frågar säkerligen en och annan.

»Ur juridisk synpunkt är frågan icke lätt att besvara. Förr, då räntan af alla lån var till sin högsta siffra faststald, var det naturligtvis *ocker* att öfverskrida den samma. Men sedan räntan blef mera fri, eger ju en hvar rätt att för vissa lån taga så mycket som den lånande vill förbinda sig till.

»Ur moralisk synpunkt åter, ur den allmänna opinionens, ur mensklighetskänslans synpunkt är det emellertid lättare att bestämma hvad *ocker* är, äfven om gränsen der emellan och den skäligen räntan är svår att fastställa. Väl är det sant, att ju osäkrare låntagarens säkerhet är, dess högre ränta bör den långivande ha en viss rätt att tillförsäkra sig. Men den höga räntan är redan i och för sig ett odiöst ting, och i våra dagar, då räntefoten allt mer sjunkit, är all ränta öfver sex procent i hederliga affärer lyckligtvis en sällsynt sak. En ränta af åtta—tio—femton—tjugu procent o. s. v. vid låns gifvande hör därför mer och mindre under *ockrets* kategori. Stiger den så upp till femtio—sextio—hundra—hundratjugu procent — såsom t. ex. vid det enskilda pantlåneriet plägar ske — då är det verkliga *ockret* för handen! Det sätt, hvarpå de s. k. möbellånen allt för ofta bedrifvas, måste således föra äfven dem till *ockrets* område.

»Vi hänvisa för dagen till skildringen »Ur gyllene kalfvens historia.»

Hos pantlånaren.

Det är en gränd i staden.

På huset synes en skylt: *Pantlånekontor*. De säga så mycket, dessa bokstäfver, och mellan dem frasar det nästan som af tummade femmor och tior eller af klingande mynt.

Jag har äfven mången gång sett intrycket af dessa skyltar tecknadt i alla möjliga variationer i förbiskymtande gestalters anleten. Det är nöd och lättsinne, tårar och rå njutning, som för den tänkande människan grina fram bakom så väl skyltarnas bokstäfver som anletets fåror.

* * *

Utanför i hörnet står en figur, som söker antaga ett så sorgfritt och bekymmerslöst utseende som möjligt. Ansigtet är dock något för mycket afmagradt och knotigt för att harmoniera med den oproportionerligt afrundade kroppen. Han ser underlig ut, på en gång anspråkslös och dryg i sin luggslitna rock, och i handen har han ett paket, hvilket han med synbar ängslan bemödar sig att hålla bakom ryggen.

Han kastar omkring sig en oroligt spanande blick, liksom hade han i sinnet att begå en missgerning. Derefter smyger han sig in i porten och äntrar oförskräckt uppför den branta, benbrottshotande trappan. Han drager ett djupt andetag, vrider beslutsamt om låset och står nu inne hos pantlånaren i dennes skumma, fuktiga och unkna lokal, bland individer af de mest skilda slag och näringsfång.

Han söker visserligen se glad och otvungen ut, nästan som vore han här blott för sitt nöjes skull; men det vill ej lyckas. Han är ju ändå artist, har kunskaper, belevnhet och talang — och en sådan omgifning!

Nu kommer »procis» eller »juden», som pantlånaren af gammal häfd vanligen kallas af sina offer. Det är en medelålders man med polisonger och kal hjessa och klädd i grå nattrock och stora tofflor. Man skulle i första ögonblicket kunna taga honom för en gammal skolfux. Han närmar sig skranket med sin humoristiskt sluga, evigt lugna min.

Artisten der utanför genomgår nu en ögonblicklig bantingskur, och under rocken komma fram ett par byxor, hvilka dock se temligen illa åtgångna ut. Mannen i nattrocken synar med en viss öfverlägsen kännaremin de »onämnbare» och granskar särskildt skoningen, hvarpå han utan barmhertighet helt lakoniskt säger:

»Två kronor.»

Artisten rycker till och betraktar pantlånaren med ett bestört och frågande uttryck.

Denne har ej en sekund lyft ögonen från byxorna, men han vet mer än väl, hvad den unge

artisten tänker. Och liksom till svar på en outtalad invändning fortfar han:

»Vill herrn ta det? Det är inte mycket med de här, fläckiga och slitna.»

»Kan jag inte få fem?»

Orden liksom stocka sig i artistens hals.

»Nej», ljuder det tvära och obevekliga svaret, och byxorna förflyttas åter öfver skranket.

»Nå, men fyra åtminstone?»

»Nej, inte ett öre mer än två kronor!»

»Men om jag lägger till de här persedlarne då?»

Dervid vecklar artisten upp paketet, och en svart, för tillfället uppborstad hatt samt ett par ur dess inre framdragna guttaperkagaloscher se liksom bedjande upp till den grymme pantlånaren.

»Den der hatten», säger denne och ser med förakt på föremålet, »är inte värd det minsta, den vill jag inte en gång ha till skänks . . . och de der» — galoscherna undergå nu kritikens eldprof — »äro ju trasiga.»

»Men hatten kostar mig 50 öre i uppputsning, och galoscherna kunna lagas och bli som nya. Dessutom löser jag ut allt i hop om en vecka. Kan jag inte få fem?»

»Herrn får ge mig hur mycket herrn vill», säger strax bredvid en darrande kvinnoröst, under det att mannen i nattrocken synar en hög linnepersedlar.

Det är allt hvad hon eger, utom hvad som hänger på hennes kropp. Det aftärda och fårade ansigtet, den skyggt bedjande blicken säga mer än volymer. Det är den gamla, evigt nya historien. Mannen så godt som bor på krogen, bränvinet har fått makt

med honom, och under det han girigt insuper det dödande giftet, gästar nöden hans hem, der en skara barn ropar efter bröd och den olyckliga hustrun med förtviflan ser sig och sina barn prisgifna åt hungerns qual. Nu finnes ingenting mer att »sätta bort», nu väntar döden eller — brottet på sina utkorade . . .

»En och femti kan det bli», säger nu mannen i nattrocken, utan att fråga efter artistens resonnemang.

»Jag tackar så mycket!»

Med verklig fröjd mottager hon den obetydliga summan i sin skälvvande hand, under det hennes ögå tyckes vilja sluka sedlarne på pulpeten innanför skranket. En djup suck höjer hennes bröst, och hon går för att hemta mat åt de väntande hungriga små.

Dörren uppryckes i det samma häftigt, och med osäkra steg valsar en herre in med uppknäppt rock, hvit väst och bucklad hatt. Den osäkra hållningen, det rödbrusiga ansigtet, de blodsprängda, stirrande ögonen samt det lallande målföret sqvallra om en nyss slutad bacchanalisk orgie. Det är »nachspielet», som återstår, och därför har han kommit hit.

Med en vårdslös rörelse tar han en guldring af sitt finger och kastar den på disken.

»Hva-ad får jag fö-ör de-en?»

Ringens synas noggrant, och en tia öfverlemnas åt dess egare. Med triumferande uppsyn raglar han ut. »Leben und leben lassen!» det är hans valspråk.

»Nå, hur blir det?» säger artisten otåligt.

»Två kronor för byxorna, har jag sagt!» . . .

»Hur mycket vill ni ha på den här?» frågar pantlånaren en annan inträdande individ af föga förtroendeväckande utseende, som framräcker en klocka.

»Så mycket jag kan få», svarar denne med ett rätt grin.

»Ett guldur... vänta, låt mig se...»

Tyst tassar han bort till fönstret — han vill ha ljus i saken — och vinkar ut åt gatan.

I nästa ögonblick inträder en karl med halfherreliknande utseende.

Guldurets framlemnare bleknar, han igenkänner en detektiv.

Här behövas ej många förklaringar: uret är sannolikt stulet, och den förmodade tjuften får göra sällskap till »kontoret»...

Artisterna har med synbart intresse betraktat denna lilla episod, men nu tar otåligheten ut sin rätt.

»Två kronor! Men med hatten och galoscherna till, måtte jag väl åtminstone kunna få tre.»

»Jag vill inte ge ett öre för det der skräpet, har jag sagt. Vill herrn ta två kronor för byxorna, så...»

»Nå ja, jag får väl göra det», svarar artisterna något snopen och med en lätt suck.

Han kastar en öm afskedsblick på plagget, som försvinner bland en hög af hvad man i ordets fullaste bemärkelse kan kalla »gångkläder».

Pengar och sedel! Allt klart!

»Nu skulle jag be att få omsätta min frackkostym... här är sedeln.»

»Nej», säger pantlånaren, »det är inte den rätta. Den här är från Rosengatan.»

»Ack, förlåt, här är den.»

»Nej, den är från...»

»Ja så, ja, ja, jag tog miste... ja, si jag har några stycken...»

Nu plockade artisten fram den ena pantsedeln efter den andra, utgifna från alla möjliga ställen utom från »nattrockens».

»Herrn har min sann sedlar», sade pantlånaren med ett tvetydigt leende och såg på innehafvarens kostym, fixerande tyget med ögonen. »Icke mycket värd!» läste man i hans blick.

Ändtligen letades rätta sedeln fram, räntan betalades, och frackkostymen var åter räddad på några månader. Artisten hastade ut med sitt paket, och i fulla andetag insöp han grändens jemförelsevis friska luft.

Vi kunna nu följa honom till en sex, sju olika ställen, öfverallt puffande för sin hatt och sina galoscher.

»Nej, herre», säger den siste pantlånaren, en s. k. »bankdirektör», hvilken, tronande bakom ett jerngaller, ståtar med ett rent skjortbröst; »den der hatten kan herrn skänka åt någon välgörenhetsbasar, det är det enda den duger till.»

»Men om jag lägger till mitt paraply, kan jag väl få något för allt sammans.»

I det samma slinker en annan figur in och ber att få lösa sin frackkostym.

»Jag skall bort på familjebal i qväll», berättar han i tysthet för den honom åtföljande vännen. »Jag lånte pengarne af en »bracka», med vilkor att han skall återfå dem i morgon. Ser du, då »stampar» jag på kostymen igen.»

»Hvad artistlifvet ändå är afundsvärdt!» säger vännen till balhjelten, då de utkomma på gatan. »Såg du honom med hatten och galoscherna?»

Ett vemodsfyllt löje for öfver den talandes ansigte. Balhjelten teg.

Artisten står ännu en stund och prutar och ackorderar om sin fot- och hufvudbeklädnad, under tiden studerande kommandes och gåendes olika »ställningar och förhållanden». Slutligen lemnar han äfven detta vampyrnäste, der han, liksom i de andra, nästan tyckte sig se tårar glindra i sömmarne på de öfvergifna kläderna på väggen.

»Blodsugare», tänkte han, »jag föraktar dig, fast jag måste söka hjälp hos dig. Att krusa och tigga en sådan der om några fattiga kronor är sannerligen inte roligt. Men hvad jag känner hos pantlånaren, det är min egen hemlighet, ingen ser det, och då går det ändå an.»

Dermed tar han af sig mössan och stoppar den i fickan; den glänsande, men föraktade hatten får intaga dess plats, och galoscherna få åter skydda foten på hans törniga väg.

Stolt går han gatan fram, går att på källaren dränka sin sorg och stilla sin hunger för en dag, och ingen kan se på honom, att han varit — *hos pantlånaren.*

På afbetalning.

»Den som köper billigt köper dyrt» är ett uttryck, som man ofta får höra. Det tyckes vara en paradox, men det innebär dock en djup sanning. Kanske är det allra mest tillämpligt, då något anses billigare därför, att det betalas i småposter.

Se bara på de mindre bemedlade, de ofta rent af fattiga, hur man går till väga med dem, när de skola »sätta eget bo» här i verlden och skapa sig lyckan af att ega ett hem; och ni skall snart finna sanningen i det här ofvan citerade uttrycket. Att det ligger ett oerhördt procenteri doldt bakom *möbelkontrakt* skall då utan gensägelse framgå, och man kan ej annat än förvånas öfver, att det opåtaladt får existera i sjelfva Stockholm, och detta midt för myndigheternas ögon. Men rättvisan är ju blind, enligt mythen . . . Emellertid — »Gyllene kalfven» vill ha sitt offer.

* * *

Der borta vid den trafikerade gatan, på höjden af backsluttningen, ligger en möbelhandel. Der finnes stoff till så väl ministrerns som kontoristens våning, och i de stora och små speglarne, som hänga här

och hvar bland möblerna, »göra reflexionerna sig sjelfva».

Det hvilar ett visst skumrask öfver lokalen, hvilken till på köpet är så trång, att man, för att kunna »exponera» bohaget, måst stapla upp detta på hvart annat och derigenom ha förmånen att samvetsgrant kunna dölja en del brister och få folk att »köpa grisen i säcken». Se kan man nemligen icke, man får känna sig för, och med denna »kännedom» och säljarens försäkringar får man vara nöjd. Möbelhandlaren tyckes tillhöra den sortens folk, som af Kellgren i tiden förlöjlighats som »ljusets fiender», i ty att han tyckes afsky för starkt ljus på fernissan; detta kunde ju ställa hans affär i en allt för ofördelaktig dager.

Det finnes folk, för hvilka *ett eget hem* är all jordelivets drömda lycksalighet. De ha nu så länge gått och suckat under bar himmel, eller borta i andras hem haft tillvaro och tak öfver hufvudet; nu vilja de ha ett eget, men de vilja ha det billigt, och därför stiga de också in här och ackordera.

Möbelhandlaren sticker fram ur dunklet, med ett förbindligt leende på sina läppar.

»Hvad skulle herrskapet önska?»

»Jo, helt enkelt ett möblemang, men *på afbetalning* förstås, vi ha inte råd till annat, och vi ha hört, att sådant lär gå för sig här.»

»Ja, för all del, visst gör det det. Litet *på hand*, och så ett *kontrakt*, och saken är klar!»

Man ser sig om. En möbeluppsättning tages, och de två nygifva känna sig redan i andanom som lyckliga egare till detta bohag.

»Herre Gud! det är ju bara en liten summa då och då att betala, och innan man vet ordet af, så är det vårt», tänka de. »Det är ju billigt.»

Det samma har också möbelhandlaren väl femtio gånger, under tummandet på möblerna och bestämmandet af prisen, högtidligen förklarat.

Mannen försvinner vid ett bord, som är inkiladt mellan pyramider af bohag och diverse bråte, och de unga tu följa med gladt mod efter.

»Nu återstår bara skrifningen och en liten handpenning, så är affären uppgjord, och herrskapet kan när som helst skicka hit och hemta allt sammans», säger möbelhandlaren och ler belåtet.

Han vet nog hvad han gör, han. Handpenningen lägges upp. Det som är köpt specificeras, med pris och utsatt datum för hvarje afbetalning, och så skrives köparens adress på kontraktet. Derpå tecknar denne sitt namn under och godkänner derigenom vilkoren och de tryckta paragraferna, som stå på papperet.

Två sådana, lika lydande, upprättas. Glada ila sedan de begge nygifta derifrån. Nu ha de då ett eget hem. Nu kunna de äntligen få vara för sig sjelfva och njuta af sin så länge drömda lycka. Hela världen leker för dem. Hvad de ha det treffigt! Möbelhandlaren var bra snäll, de ha ju fått det allt så godt som *till skänks*. Att det är praktiskt det der »afbetalningssystemet», det komma de då öfverens om.

Så flyr året under deras fulla belåtenhet med allt, ehuru det nog svider litet, då pengarne för bohaget skola ut. Dock, det har ju gått så bra hela tiden, återstår nu bara en inbetalning på femtio kronor, och

det är ju ingenting, när man betänker att de redan afbetalt 600 kronor. Men så kommer ett streck i räkningen. Mannen har genom ett fallissement oförskyldt förlorat sin plats, och sista betalningsdagen är inne. Sorgsen öfver sin iråkade ställning går han, lugn för möbelaffären, in till möbelhandlaren och ber om anstånd; det är då icke någon fara dermed, men han tycker i alla fall, att man väl får lof att säga till, så att köpmannen blir beredd på att vänta på de der 50 kronorna ett par månader eller så, till dess han har hunnit skaffa sig en annan plats.

Men nu är leendet borta hos möbelhandlaren. Svaret blir oväntadt:

»Tre dagar, inte mer!»

»Ja, men ...»

»Läs kontraktet! Det är *mina* möbler, till dess sista öret är betaldt; ni har bara hyrt dem. Får jag inte pengar, så tar jag tillbaka allt sammans; och ni kan trösta er med, att ni inte är den förste i det fallet. Förlåt, jag har litet brådt om, uppgör just en affär der inne. Adjö!»

Den unge mannen går med förtviflan i hjertat ur lokalen. Hemkommen läser han och hustrun å nyo igenom kontraktet för att se, om det icke möjligen finnes någon punkt deri, som kan skydda dem, till dess han hinner få en ny anställning; ty inom närmaste tiden var det dem omöjligt skaffa mera pengar, än de och deras lilla barn behöfde för sitt uppehälle. Men förgäfves!

De hade trott, att mycket i kontraktet stod der endast för »formens skull», för att hålla oordentligt

folk i schack; och de hade ju hela tiden varit så ordentliga, ända tills nu.

Men nu sågo de sin lättrogenhet, nu föllo fjällen från deras ögon, och den »snälle möbelhandlaren», som sålde så billigt, och hela afbetalningssystemet, som de förut tyckt vara »så praktiskt», framstod nu i sin rätta dager! De voro ruinerade, de skulle inom några dagar förlora allt hvad de med svett och möda och punktlighet kunnat skrapa i hop.

O, hvad de hade varit dumma!

De läste och läste om igen för att ännu en gång söka finna någon ljuspunkt i möbelkontraktet. Men förgäfves, det var mörkt! Der stod ju först, att det var ett

Hyreskontrakt mellan möbelhandlaren och dem, och i *paragraf 1* möblernas specifikation till det sammanlagda värdet af 650 kronor, »hvarå i förskott på hyran är betaldt 50 kronor. För följande månader erläggas 50 kronor, till dess hela summan är betald, hvilka skola inbetalas d. 1 i hvarje månad, första gången d. 1 jan. 18 —»

Och sedan kom *paragraf 2*, den för dem så olycksbringande:

»Jag förbehåller mig att, derest den i paragraf 1 öfverenskomna hyresafbetalningen ej senast inom tre dagar efter den utfästa tiden är till mig inbetald, jag må ega rättighet att, utan laga handräckning eller anställande af någon rättegång, sjelf eller genom ombud på hyresmannens bekostnad genast låta återhemta möblerna, utan skyldighet för mig att återlemna något af hvad der förut i hyra blifvit erlagdt, hvadan

möblerna anses såsom min tillhörighet, till dess de blifvit till fullo betalda.»

4:de paragrafen gaf dem heller ingen tröst. Der stod det ju,

»att om möblerna under hyrestiden skadas, är hyresmannen förpligtad på sin bekostnad dem återställa i samma skick de nu äro (när de lemnades) eller ersätta dem med deras nuvarande värde. Hyresmannen är äfven skyldig att låta mig när som helst bese möblerna.»

När de icke kunde betala längre, skulle naturligtvis möbelhandlaren ta dem tillbaka, och att möbler nötas under så pass lång tids begagnande, som de haft dem, det var ju äfven tydligt; således var det icke nog med återlemnande, utan äfven reparationsersättning skulle påföras dem!

Den enda tröst, de kunde finna i detta drakoniska kontrakt, var 5:te paragrafens innehåll:

»Hyresmannen eger rättighet att inom fjorton dagar få möblerna åter mot att erlægga resterande hyresbelopp, om de af en eller annan orsak blifvit från honom afhemtade, räknadt från den dag afhemtningen verkställdes.»

Men detta var dem ju omöjligt under närvarande omständigheter. Och nu återstod ändå bara *femtio kronor!* De förbannade den stund, de ville ha sitt eget, innan de ännu hade pengar att *kontant* köpa det; *de hade nu fått betala 600 kronor för att få hyra möblerna på ett år!*

Tre dagar gingo under oro och bekymmer, hvar man skulle ta pengar ifrån; man grubblade hit och dit, man bönföll hos möbelhandlaren om barmhertig-

het, men han var obeveklig. På den fjerde dagen lät han afhemta bohaget och äfven tillstålla dem *en fordran på ersättning* för den skada, möblerna under begagnandet lidit, äfvensom att få *transportkostnaden* gäldad. Det var nu slut för de unga på den lycka, som de drömt om, nemligen ett eget hem. De hade gifvit ut sina hårdt förvärfvade slantar för så godt som ingenting och kommit i skuld; det var följden af att köpa »på afbetalning».

De fingo nu flytta in i ett dåligt möbleradt kyffe och lida nöd, och mannen för sin del »bosatte» sig från den stunden på krogen. Hvad tjänade det längre till att hålla sig uppe och arbeta, när det var tillåtet att roffa ifrån en allt, och det midt i ett civiliseradt och s. k. lagbundet samhälle?

Men möbelhandlaren putsade på deras räkning upp det återtagna, staplade upp det bland det andra i bodens skumrask, och der — tills det å nyo såldes och ett nytt kontrakt skrefs — såg bohaget sig åter i de stora och små speglarne, der »reflexionerna göra sig sjelfva».

Vampyren.

Majsolen strör sitt guld på gatans allmänning. Det är ju vackert nog. Men man behöfver äfven annat guld för att kunna existera här i verlden. Och det är just det guld, den unge mannen söker, som går den förgyllda gatan fram.

Han är för öfrigt porträttmålare och heter Gustaf Conradsson.

Han hör äfven till dem, som gjort ett *möbelköp på afbetalning* och för dålig vara — hvilket han sedan kommit under fund med — till mycket högre pris, än denna annars brukar kosta, fått betala ut sin sista fyrk.

Han väntar nu att med sin hustru Gina och tre barn bli »vräkt» på gatan af en människovänlig värd, förutom att bli utsatt för en massa andra obehag. Derför är han också ute och söker guld, söker, ty han har hört, att »den som söker, han finner».

Han stiger så upp för en halvesnygg trappa. Agenten är hemma, det är just hans mottagningstid, som den sökande varit nog lycklig att träffa på. Mycket folk tränges i väntsalen; karlen är onekligen en eftersökt personlighet, det synes tydligt. Här finner man en

hel profkarta på det slags folk ur alla klasser, som behöfva låna. Här ser man olika individer, från den civilklädde, högt uppsatte militären, hela rangskalan utefter, ända ned till den tarfligaste handtverkare. Man hittar här notarien »i verken», filosofie doktorn, kontoristen, åkaren, byggmästaren o. s. v., alla med ett ord, som ha ett det minsta papper, eller ha hästar och vagnar, bohag eller bygge att sätta som pant eller att inteckna. Litet hvar se de dock med skygga blickar på hvar andra; det förefaller nästan, som om de skämdes att träffa till sammans på detta ställe. Äfven den, som är här för första gången och sväfvar i en lycklig okunnighet om denna sida af »affärslifvet», tycker nog det oaktadt, att det hvilar något visst mystiskt i luften.

Har man god blick, skall man också snart, på uttrycken i de väntandes ansigten, nästan med säkerhet kunna säga, att den och den är här för att ännu en tid söka rädda sin undergräfd affärsställning och den och den för att skaffa medel att spekulera med; det ligger något af spelpassion i de der ögonen. Den ene är här för ett, den andre för ett annat. Alltid samma »sluttande plan»! Det är i sanning en sorglig, men tillika intressant studie.

Agenten, som befinner sig i rummet innanför, tronar vid en stor pulpet och har en telefon strax på sidan om sig för att under samtalen med de lånesökande kunna meddela sig med den osynlige »förlagsmannen», hvilken han, för att vilseleda möjliga lyssnare, tidt och ofta kallar vid olika namn. Denne är i de flesta fall någon illa känd ockrare, som på mindre hederligt vis roffat åt sig pengar och på den grund

icke vidare vill synas. Genom sin bulvan deremot vill han ytterligare göra starkt räntegifvande affärer. Sjelf går han under tiden omkring i det allmänna lifvet, enkelt och anspråkslöst, ja, rent af torftigt klädd, som om han icke egde något. Titulerande sig »grosshandlare», går han sin väg fram med så oskyldig min, som om han aldrig ens hört talas om, att det finnes något procenteri till i verlden, och ändå är det han, som i sin hand håller trådarne till åtskilliga spindelnet, hvori människorna fångas som flugor.

Det finnes många sådana!

Agenten, som är den synlige och som af sina offer kallas för »vampyren», släpper försigtigtvis endast in en och en person i taget och stänger dörren väl efter hvarje.

Dörren öppnas, Conradsson släppes in. Alla äro nu gångna. Han tog *honom* sist, ty han kände honom icke och var icke heller säker på hvad det kunde vara för en »persedel».

En ända till sjuklighet gränsande försigtighet är ett utmärkande drag inom denna »förmedlande» verld.

Med ett frågande och kyligt leende helsade agenten den inträdande och räckte honom förbindligt handen. Från hans ansigte försvann sedan leendet, och det »kyliga» bredde ut sig och klädde så att säga hela människan i is. Det var så, att man rent af tyckte sig frysa dervid. Endast ögonen hade någon värme i sig, i det de eldades af något nervöst, som genomskimrade irishinnorna, allt under det pupillerna forskande irrade omkring. Tidt och ofta under samtalet sökte agentens blick allt annat i rummet utom den, han talade vid.

Hvad herr Conradsson ville?

Han ville låna, naturligtvis!

Derpå blef frågan om »säkerheten», och när denna befans vara det nyss betalda möblemanget, på hvilket han ville ha 500 kronor på tre månader, blef saken så uppgjord, att innehafvaren af detta skulle upprätta en förteckning på det samma med utsatt värde, och så skulle det »lagfaras». Sedan skulle de 500 kronorna af agenten, så som den lånesökande önskat, på några dagar anskaffas. Ack, det skulle gå som en dans!

Men till en början skulle det nu erläggas 15 kronor till honom för »lagfarten»; blef det mera, skulle han godhetsfullt lägga till af sin kassa så länge.

Saken var uppgjord, och glad ilade Conradsson derifrån. Nu kunde han inom några dagar betala hyra och allt och få litet lugn och få måla i fred på sin stora duk, som han sedan skulle utställa och förtjena rykte och pengar på. Och sedan skulle han och Gina och barnen lefva lyckliga dagar!

Men så lätt gick det icke.

Ty sedan han skrapat i hop de 15 kronorna och lemnat förteckningen, fick han det oaktadt vänta en hel vecka på »lagfarten». Sedan fick han vänta på, att inteckningen skulle uppläsas i kyrkan derpå följande söndag, och så vidtog åter agentens maktpåliggande arbete.

Men om allt detta hade agenten vid deras första sammanträffande icke antydtt det ringaste.

Förutom inteckningen fick Conradsson äfven lemna en vaxel på 600 kronor, en s. k. »straffvaxel», på hvilken han dock icke fått ett öre, men hvilken det

oaktadt, om icke inteckningslånet på bestämd dag inbetalades, äfven kunde indrifvas.

Nu skulle således allt vara klart. Men så var dock icke förhållandet.

Artisten fick nemligen dag ut och dag in, sedan möblemanget på ett mycket lättvindigt sätt var afsynadt, springa bort tiden för att passa på agentens mottagningstimmar och höra, om lånet var beviljadt. Vecka efter vecka gick på detta sätt. Ena gången var det en, andra gången en annan, som lofvat hjälpa honom i hans nöd; men alltid blef han besviken, och under tiden kom han i allt större hjälplöshet. Agenten var lugn och bestämd och vidmakthöll hela tiden hoppet hos Conradsson; »det skulle nog lyckas!» menade han.

Slutligen trädde agenten ett par månader derefter in i hans hem och sade, att nu kunde han få lånet. Han granskade derpå med en viss kännaremin litet omsorgsfullare bohaget, men tillade, att mer än 350 kronor kunde det då icke bli, och detta endast på en månad. Att 50 kronor deraf drogos af som procent med det samma, upplyste han äfven om.

»Lagfartspengarne» hade räckt, det var han äfven nog god att omnämna i förbifarten.

Det var annat det, än Conradsson från början hade beräknat. Han var icke heller hjälpt dermed, men »nöden har ingen lag», hyran kunde åtminstone betalas, och litet att äta och litet diverse behöfde man äfven, och så gick man in på »affären». Då frasade en 100-kronesedel förföriskt i »vampyrens» hand, men af de två andra såg man icke en skymt. Deremot presenterade han en revers på två hundra kr., utgifven af en embetsman i ett af hufvudstadens verk;

»han var god som guld,» menade ockrarens ställföreträdare och strök sig på den finniga, rödbottnade näsan samt satte derpå handen i sidan som ett handtag.

Om detta skulle beteckna trovärdigheten af hans ord eller ej, var väl svårt att afgöra, men nog föreföll han som en riktig hedersman i det ögonblicket. Reversen var ju dessutom förfallen om två dagar, och det var ju ingenting att tala om. »Man väntar ju inte för länge, när man väntar på något godt», tillade han med ett andefattigt leende och visade en lucka i tändernas bitsystem. Derpå slängde han omkring sig några ord om »skön konst», kastade en öfverlägsen blick på staffliet, der artisten i sin bitterhet slungat fram en »historie-målning», föreställande »Israëls barn dansande kring den gyllene kalffven», och så slingrade han sig ut genom dörren, nöjd med sin »beskickning».

Men den, som inte var nöjd, det var artisten, ty han fick springa hvarje dag med sin revers hos den ofvan nämde embetsmannen — en, som »vampyren» mycket väl visste, i skulder »insyltad» personlighet — utan att få annat än fagra löften. När halfva tiden var förgången, fick Conradsson slutligen 100 kronor, och de andra 100 kronorna tre dagar innan lånet hos agenten förföll.

Den i fråga varande dagen kom, men den fattige artisten hade då icke kunnat göra sig någon vidare nytta af summan, som plottrats till honom på detta vis, och icke heller hade han haft andrum att skaffa pengar att betala med.

»Vampyren» ville då helt enkelt ta ifrån honom »rubb och stubb»; »men ville han gå in på att betala

15 kronor till, då skulle han ännu ha fördrag med honom några dagar.»

Summan skaffades med stor möda. Gina och barnen fingo svälta desto mera under tiden, utan att opponera sig, och de opponerade sig heller icke, utom den yngste, som icke förstod bättre, ty han skrek — när mjölken i flaskan tröt . . . Men lika när var det, när förfallodagen kom.

På samma sätt, genom 10 å 15 kronor extra för hvarje uppskof några dagar, undan för undan, uppehölls affären i 14 dagar; men då inbetalades ändtligen summan, till en viss belåtenhet för så väl de två synlige som den osynlige parten i procenterikomedien.

Nöjd i mjugg var »förlagsmannen», som fått kapitalet tillbaka med omenskligt höga procent på sex veckor. Nu kunde han ju återlåna ut det på fördelaktiga vilkor. »Vampyren» stod alltid till hans tjänst. Nöjd var denne, som med »förlagsmannens» tillåtelse fått dela litet med honom för sitt besvär och äfven, honom ovetande, stoppat en del af de extra procenten för uppskofven i sin ficka. Han var skyddad, ty qvitton hade han aldrig gifvit Conradsson, »det der var ju bara en hederssak», hade han alltid sagt; och ville han icke ta det så, så hade han att välja på att mista allt hvad han egde eller att ersätta tidspillan — utan qvitto. Dessutom hade »vampyren» skott sig på lagfarten, enär denna endast kostade några kronor, men han hade tagit 15.

På sitt vis var äfven artisten nöjd, ty han hade ju slutligen kommit ur procentarnes klor! Sjelf hade han visserligen icke kunnat åstadkomma detta mirakel, men det gjorde det samma, ty det var en menni-

skovän, som hade hjälpt honom, och hos denne hvilade nu inteckningen tillika med straffvexeln å 600 kronor i säkert förvar på tre månader.

Att det var en menniskovän, det framgick ju äfven tydligen deraf, att personen i fråga *sjelf* erbjudit sig att lösa denna vaxel och papperen ur ockrarens och bulvanens klor och för en hjälpsam hand endast tog 50 kronor.

Den förre hade ju tagit 50 kronor på 300 för 1 månad, utom det extra för »lagfarten» och de 14 dagarne; denne tog endast 50 kronor för 350 på tre månader, så att nu kunde artistfamiljen gå framtiden gladare till mötes.

Man tänkte icke på, att saken var avancerad på det »sluttande planet», man glömde, att det var »vampyren», som hade lagt grunden, att det fladdrade många sådana omkring i skymningen, och att skuldsumman nu stigit till 400 kronor.

Man badade sig i förhoppningarnas solljus . . .

En af de maskerade.

Hippe i sitt kök gick hon och tassade, proper och ordentlig, tyst och kisande som en katt. Som en generals blick flyger öfver trupperna, så flög hennes med förnöjelse öfver de blankskurade pannorna och de stora burkarne, öfver köksattiraljen och den ångande maten.

Prydligt var det, det kan icke nekas, pedantiskt stod allt på sin plats och hon äfven på sin. Hon var en husmor som få, skulle man ha sagt, men så var dock icke förhållandet: hon var icke husmor, hon var bara hushållerska i en rik familj, som hon tjenade. Hon var dertill enkel och anspråkslös; hade hon något att säga om sig sjelf, så var det endast, att hon var »en hederlig menniska», men det höll hon också på.

Mamsell Hulda Huldén — så var hennes namn — hade just icke upplefvat några vidare märkliga händelser i sitt lif. Det hade gått sin jemna gång.

På en liten möbelhandel och ett arf hade hon förtjent sina pengar.

Hon var, som sagdt, människovän och gjorde välgerningar i tysthet der hon gick mellan kastrullerna.

Nu låg en inteckning å 400 kronor och en »straffvexel» å 600 på tre månader i hennes ego; det var den fattige artisten Conradsson, som hon hjälpt. Hon hade *sjelf*, såsom förut något litet bekant med honom, erbjudit sig att hjälpa, då hon fick se familjens sorg och höra dess nödställda belägenhet.

Mamsell Huldén var icke ofta ledig från köksdepartementet, men när hon då och då kom ifrån, stälde hon alltid sina steg till Conradssons. Det var som om hon skulle ha fattat ett riktigt tycke för den nödställda familjen. Der satt hon både bittida och sent och pratade bort tiden och såg på hans stora duk och värderade ytinnehållet med ögonen och frågade hvad han kunde få för den samma.

»Fem hundra kronor», svarade han med ett visst vemod; ty han visste nog, att det icke var så lätt gjordt som sagdt.

»Åh, det är ju utmärkt, det är ju lika mycket som ett helt möblemang!»

Då och då kastade hon en blick på möblerna och såg efter, om de voro mycket nötta. Hon var ju mycket ordentlig och visste, att om man är rädd om saker och ting, så går det lättare att sälja dem. Så sonderade hon så småningom med talets udd deras släktförhållanden, om det fans rikt folk bland deras anhöriga o. s. v., och när hon hörde, att det fans rikt folk, frågade hon med deltagande, »hur gamla de voro, om de voro sjukliga och om de inte snart skulle dö; och i så fall, om inte de finge ärfva?»

»Jo», blef då det monotona svaret på den ständigt upprepade frågan.

»Ja, Herre Gud, det kunde ni behöfva!» blef då alltid slutet på hennes välmenande tirad.

Sökte hon upp Conradssons, så fans det en annan, som muntligt och skriftligt nästan lika enträget sökte upp henne. Det var »vampyren», som, trots de moraliska skrapor han fått, då hon hos honom löste in artisten Conradssons »papper», dock trodde sig ha funnit ett tacksamt fält för sin verksamhet och därför hörde efter, om hon inte händelsevis hade något kapital till öfverlopps att placera. Han skulle nog skaffa »kunder».

Hon kände Conradssons, hade hon sagt, och därför hjälpte hon dem. Men hur hade hon då blifvit bekant med dem, eller rättare honom?

Hur de sammanträffade?

Det var genom en *låneannons*, ja, det var genom några rader i en *låneannons*, som deras sympatier, tankar och blickar första gången möttes.

Mot säkerhet kunde lån på längre och kortare tid erhållas, stod det en dag i tidningen. Uppgörelse kunde ske kl. 10—2, Gyllenekalfsgatan 4. Ben Ärlig.

Conradsson, som redan då var hårdt ansatt för det att han ville lefva, när han en gång var född och hade blifvit menniska, skyndade dit för att möjligen få det litet menskligare stäldt för sig.

Den unge porträttmålaren hade så länge haft Georgina, en barndomsvän, till modell, hvilken, iklädd alla möjliga fantasidrägter, förkroppsligat hans drömmar, att hennes bild slutligen en dag trängde in i hans hjerta och der stannade qvar för alltid.

De kommo öfverens om att timra i hop ett eget bo, men då märkte de, att de saknade det guldkitt,

som håller i hop fogarne på byggnaden. Luftslott fick det icke längre vara! Då ögnade Conradsson i tidningen och fick sigte på den ofvan nämnda annonsen. Och så gick han till hr Ben Ärlig och sade, att han behöfde mynt, han ville låna.

»Hur mycket önskar ni?» sade hr Ben Ärlig med en ton, som egde han ett Golconda.

»Tre hundra kronor på sex månader, och så tänkte jag ...»

»Hvad har herrn för säkerhet?»

»Jag tänkte få lemna ett lönekontrakt på 1,250 kronor; det är min fästmö's systers.»

»Ja så, herrn har ingenting annat; ett hus vore bättre ...»

»Ja-a, det förstås, det, men ...»

»Nå ja, jag ska' se hvad jag kan göra.»

Hr Ben Ärlig såg emellertid ut att vara en ärlig karl, och det var han också; ett riktigt lysande undantag från de vanliga agenterna. Han nötte skosulor och sprang i kring till alla hufvudstadens procentare för att skaffa det begärda, han fick löften och gaf i sin tur; men alltid blef det otur ändå. Conradsson nötte äfven skosulor för denna sak i ett par, tre månader, men pengar fick han inga. Under tiden höll hans och Georginas kärlek på att genom motgångarne utbryta i en riktig eldsvåda. Kärleken rodnade, men hoppet bleknade.

Nå, men kunde icke pengar fås af hufvudmannen, som stod bakom annonsen? Det var ingen hufvudman, det var en qvinna, men det sökte hr Ärlig hålla så hemligt som möjligt. Hon hade också först lofvat att hjälpa — att lemna de 300 kronorna; sedan slog hon

om och tyckte, att det var för mycket, men 150 kronor kunde de få, och så en vacker dag reste hon till landet från löfte och allt sammans. Slutligen lyckades ombudet, dock efter mycket besvär, att få ett lån af henne. Men det gick till på så vis, att han af en bodegare, som hon lånat några tusen, fick inkassera 100 kronor och deraf, mot det förut nämnda lönekontraktet jemte fullmakt på det samma och en liten sola-vexel på de 100 på två månader, fick lemna lånet *stort 70 kronor*. Tjugu tog hon, och tio skulle hr Ärlig ha af summan, hvilket han också redbart hade nött skor för, förutom tungband, pennspetsar och tankekraft.

När sedan svårigheter mötte att betala, stod slutligen artisten en dag i ett kök öga mot öga med den, som hade annonserat om utlåningen och hvilken befans vara mamsell Hulda Huldén.

Så gjordes deras bekantskap.

Vexel efter vexel skrefs om, allt efter hvarje uppskof, och summan ökades på då och då, men *hon lemnade icke igen den gamla, då hon erhöll en ny*; det var också ett af vilkoren för uppskofvet. Och Conradsson måste foga sig deri. På så vis hade hon sex à sju vexaslar på 100, 120 och 150 kronor hvardera och kunde handla med dem efter behag. Dock, »det hade ingen fara», menade hon — ty hon var en »hederlig» menniska, och bästa beviset derpå var, att flere af hennes bekanta hade velat köpa alle sammans för ett par hundra kronor, för att sedan kunna »drifva in» dem och göra sig ett »kap» på en 500 rent; men hon hade icke velat gå in på det. Det var emellertid en fin vink om, att Conradsson visste hvad han

hade att befara från det hållet. När så »vampyrens» historia kom och hon fick nys om den, då ökade hon sin godhet och sitt »pappers»-lager, betalte skulden för de »stackars människorna» och öfvertog inteckningen och sexhundrakronors-vexeln. Nu voro således äfven de papperen i en sådan hand — med sådana bekanta ...

Conradssons tyckte i första stunden, att det var mycket ädelmodigt gjordt, och jublade öfver, att papperen nu äntligen lågo i goda händer; men snart bortdunstade »människovännens» gloria, och de blefvo klarseende.

Hon hade endast velat slå under sig säkerheten som fans, hon var rädd, att »vampyren» skulle ta den och hon skulle få intet, och därför hjälpte hon Conradssons — för bekantskapens skull. De hade fått 70 kronor på vexeln och 300 på inteckningen, således *till sammans 370 kronor*, och nu hade hon för det i sin hand papper till ett sammanlagdt värde af *omkring 3,000 kronor*, förutom ränta på ränta, som lades på.

Nu såg man, hvares andas barn hon var, mamsell Huldén; men hvad var att göra? Hon hade dem ju i sina »klor» och kunde därför handla som hon ville!

Det var därför hon hade ett sådant utomordentligt intresse för dem. Hon besökte dem, hon »sög» dem, hon höstade in, men rördes derunder ej det minsta af, att de för att kunna betala henne måste slita riktigt ondt och till och med neka sig det allra nödvändigaste. När hon så genom sina ideliga besök irriterat och hindrat Conradsson i hans arbete och talat illa om dem och blifvit kär i en bataljonsveteri-

när och skulle resa bort för att gifta sig, då ville hon helt enkelt ta ifrån dem allt. Rådgifvare och handlangare saknade hon icke, hon hade en hel osynlig stab af sådana.

Hon smickrade sig dock med, att hon var en »hederlig» menniska. Hejdukarne deremot fingo alla möjliga order att gripa in till hennes fördel, men de gjorde det naturligtvis icke utan pengar, och dessa eller de presenter, hon gaf, skrefvos då upp — på Conradssons. Hon var trots sin låtsade okunnighet förtrogen med en hel procentareliga, och detta skymtade också fram, när hon glömde sig och hennes inneboende råhet tog ut sin rätt. Hon var förtrogen med dem, från den silfverhårige »Guld-Pelle», »Husförskotts-Anders» och »Friktions-Nisse», 200 procent kallad, ned eller upp, hvilket man vill kalla det, till bränvinsadvokaten och qvasi-detektiven, alla naturligtvis »lagfarne» män.

Bataljonsveterinären, som hon skulle gifta sig med, var ingen dum karl. Han tog hand om alla tre, han, han tog djuret för pengarne, och knipslug som en hofslagare, »skodde» han sig på henne. Genom honom — han hade verkligen mage till att göra hennes tvetydiga affärer till sina — skickade hon då en liten kärleksfull indrifvare, en god vän och bror till honom, att pressa ut det resterande.

Indrifvaren fordrade dem deribland äfven för en del, uppgående till omkring 150 kronor, af det som hon sjelf förut fått, men icke behagat gifva qvitto på.

Han höstade äfven in. Men allt efter som svårigheterna växte och tiden gick, ökades summan igen, så att, när de egentligen på det första procen-

teristrecktet icke voro skyldiga mer än 60 kronor, gick den åter i en hast upp till — 250 kronor.

Hon och bataljonsveterinären hade bland annat föreskrifvit, att Conradssons skulle betala indrifvaren för det han var så god och gick deras orättrådiga ärenden och »höll efter» de juridiskt skyldige. Slutligen lemnade äfven han »papperen», med de strängaste order om ingen förskoning, i en annans hand.

Conradsson målade under tiden med förtviflans energi och med brådskande penseldrag sin tafla färdig och hade lycka nog att få sälja den, ty den var icke utmärkt bara för sitt ytinnehåll, som mamsell Huldén tyckte, den hade äfven fin teckning och god kolorit. Och så nödgades han betala öfver 200 kronor till »blodiglarne» för att slippa på »laglig väg» lemna allt hvad han hade och dessutom bli kräfd på det, som detta, försåldt på auktion, icke betäckte af de 3,000 kronorna, som stodo på »papperen».

Slutet blef således, att artisten för att rädda sitt bohag, som han förut så dyrt fått betala, nu till »menniskovännen» för ett lån af 420 kronor fått betala 790, således en bagatell, ett litet nätt öfverskott på — 370 kronor under en tidrymd af ett och ett halft år, för att nu icke tala om hvad han förut på samma papper fått gifva ut till »vampyren».

Han undrade nu sannerligen icke på, att han och familjen så länge varit utfattiga.

Mamsell Huldén, eller rättare fru bataljonsveterinärskan, var tillfredsställd, hon hade då äntligen fått slut på denna »menniskovänliga» affär; men det var icke den enda hon hade. Hon hade många, många andra, hon hade sjelf i ett anfall af s. k. förtrolighet

visat det för Conradsson, då han i kammaren innanför köket, som tjänade till kontor, fick ögna i en annotationsbok med räntekalkyler, vexlar, inteckningar och dylikt i, och månet namn, som man minst skulle ha anat, fann han der. Hon prejade många, men ingen misstänkte det, ty procenterskan var skyddad under hushållerskans spisdoftande kostym.

Hon hade fördömt »vampyren», men hon hade dock fortsatt der han slutat. Hon var helt enkelt hans like; men hon hade i tysthet och under filantropiens sken upptagit hans mantel. Hon var icke en bit bättre än han, snarare sämre. Hon var farlig, ty hon var *en af de maskerade*.

I skumrasket.

»Bättre dagar» hade han sett, fast det skulle ingen ha tänkt, om man icke gifvit sig tid attriktigt noga betrakta honom; ty då kunde man finna, att i detta ansigte, der nöden plöjt sina fåror, ändå låg kvar ett drag af uppodlad intelligens, och att dessa kläder, nu slitna och smutsiga, en gång varit eleganta och moderna. Men man gör sig icke gerna besvär för ingenting, och han var ju ingenting — och därför halkade han som oftast obemärkt förbi de flesta, halkade förbi med sina »bättre dagar». Men han själf bar medvetandet om dem, och det var just det, som gjorde hans ställning så pinsam och gaf anledning till, att han blef skygg och gerna sökte skumrasket. Der stred han tysta strider . . . »Det var den fördömda ambitionen, han då hade ett sådant herkulesarbete med.»

Han visste icke hur det kom sig, men han, den lille jovialiske »smäländingen», kom ofta att tänka på den tiden, då han var teaterdirektör för »nationsspexen» i verlden. Han var fetare då. Det var en reflexion, det med! Nå ja, hvad hör det hit, men hela lifvet var ett spex; det är bara dekorationerna och kostymerna,

som förändra saken och göra en till hvad man är, aktad eller föraktad, ställer en i ljuset eller i skumrasket. Det är guldets, som gör'et, d. v. s. kläderna. Och så gnolade han en stump af »Ölenschläger» — så kallades på nationen den blåmelerade gossen, som skrifvit stumpen och som kunde »sätta i sig» 25 halfva öl mellan solens upp- och nedgång och som hade mera fosfor i hjernan än andra människor; och det var väl också därför, som han »brann upp», som det heter.

Går du i vintersnö och slask
Blott i bonjour, man inte helsar;
Då räknas du blott till patrisk
Af dem i öfverrock och pelsar.
Din rock, det var just den, min bror,
Som blef till vänner inviterad; —
När ej i den du innebor,
Då är båd' du och den kasserad.

Dermed gick han in i ett näste i en gränd.

Hvad skulle han der att göra? Fönstret var ju »griljeradt», lika jernbeslaget som kassakistan der inne? Och den silfverhåriga figuren, som satt der bakom gallret, såg ju ut, som om han blifvit utgallrad ur menskligheten. Derfor skulle de kanske också kunna komma öfverens.

F. d. studenten räckte fram en *assistanssedel*. Nu blef både han och rocken »kasserad», såsom han nyss hade gnolat. Den silfverhåriga synade sedeln, om den var äkta. Nå, det var den verkligen. En tvåkrona glänste på skranket, och med blänkfyren följde en solkig papperslapp, ett slags qvitto, hvarpå med nästan oläslig stil stod skrifvet, att en assistanssedel med det och det numret var belånad på en månad

och att ränta för denna tid, stor 25 öre, skulle vid lösningen erläggas, i annat fall blef den gubbens egen- dom. Intet bevittnande, ingen namnteckning, ingen adress fans. Således stod han rättslös mot möjliga »krumbugter» i mörkret.

»Bäste herrn, är det alldeles omöjligt att få igen den nu?» gnälde en stor arbetsklädd man och tum- made, äfven han, nervöst ett sådant der litet lapp- qvitto, tillika med en tia.

»Den såldes för en vecka sedan, jag kunde inte vänta längre», blef det iskalla svaret.

Den arbetskläddes tia försvann åter i fickan, och han kastade qvittot på golvet och spottade efter det. Han gnälde icke längre. Med djup manlig röst sade han blott: »fy f—n, att man skall vara fattig!» Och dermed gick han på dörren.

Den silfverhårige satte sig under tiden helt lugnt vid det griljerade fönstret och bläddrade i en bok och såg ut, som om det der var en gammal historia. Ny var den väl icke heller! Ack, emellan denna gnällande fråga och detta kalla svar låg det en episod af ett lif; den der lappen talade om bortkastadt arbete och roffad vinst.

Det gälde en chiffonier, som han gifvit 150 kro- nor för. En chiffonier, som han med möda och svett hade arbetat och sträfvat för i flere års tid. Han hade alltid så gerna velat hafva en sådan der pjes i sitt hem, »det var ju riktigt herrskap», menade han. Men han hade hört så mycket ondt om dessa möbel- affärer och om *möbelköp på afbetalning*, att slikt ville han då icke inlåta sig på och bli lurad, han som an- dra. Han ville ha en god vara, och därför läste han

också tidningen och letade rätt på den spalt, der det stod annonseradt om, att möbler »på grund af flyttning», »i anseende till resa», eller »af en tillfällighet» voro till salu, och så hade han kontant lagt upp 150 kronor (chiffonieren hade kostat minst 300 kronor, sades det) och köpt varan. Och så hade han känt sig lycklig att också vara litet »herrska».

Men hur det der »herrska», som han köpte af, handlat, fick han till sin stora grämlse veta sedan. De hade realiserat litet af sitt bohag i anseende till resa, på grund af flyttning, och därför sålt till vrakpris, tror ni, kanske? Åh nej, det var bara möbelknep, det med, fast det gick under privat pregel. De, liksom många andra i hufvudstaden, idkade *möbelhandel utan burskap*. De annonsera på slikt vis, och så kringgå de lagen och förtjena vackra procent, både på möbler och lokal.

Möblerna äro vanliga afbetalningsmöbler, fuskverk, som de utge för god vara och sälja så billigt, därför att de, som sagdt, skola »flytta», »inskränka sig» eller »resa». Förut ha möblerna kostat så och så mycket, men nu kosta de bara det och det, säga de. Och så »inskränka» de sig, till dess — hela möblemanget är slutsåldt; då hemta de ett nytt igen från vinden eller vedboden eller från det upplagsmagasin, de ofta för billigt pris ha på annat håll. Så går det hela tiden, undan för undan. Hyran för den privata affärsbostaden genera de sig sällan med att betala mer än första kvartalet, eller första månaden till och med; sedan »bo» de der så länge det går för sig; och när de så slutligen bli vräkta, slå de upp sina bopålar på annat ställe. På detta sätt flytta de regelbundet eller

rättare oregelbundet tre, fyra gånger om året, så att icke ordningsmakten skall kunna hålla reda på dem. Någon större kostnad för flyttningen åsamka de sig heller icke, ty när hyresqvartalet kommer, laga de, att de få sälja ut lagret, och hemta visligen icke upp något vidare. Finnes det något kvar, som värden skulle vara hågad för att ta i — »afbetalning», sörja de för, att de icke rå om det; det är naturligtvis såldt till någon, fast denne icke hunnit afhemta det ännu. Och pengarna därför ha naturligtvis i lifskampen »gått med Davids höns under isen» . . . Så ger man sig i väg »till en annan marknad» och börjar geschäftet på nytt.

Det finnes många sådana i hufvudstaden, som göra affärer i skumrasket, som sko sig på sidan om burskapet, den öppna butiken, den offentliga kontrollen och den obehagliga bokföringen. Af en sådan »firma» hade arbetaren här köpt sin chiffonier, som icke var värd mer än ungefär 90 kronor, men som han, i sin godtrogenhet, fått betala med 150 kronor. Det var hårdt. Men det var ändå ej det värsta.

När munnarne blefvo flere der hemma och slantarne färre, då måste han en dag, för att icke riktigt ta maten ur halsen på dem och för att kunna betala hyran, låna på sin kära chiffonier, på sin chiffonier, der han nu så länge med en viss stolthet i ett rödt ylleband förvarat Matildas bref under deras fästfolks-tid, och der prest- och vaccinationsbetyg och alla de andra »värdepapperen» lågo, och så fick han 40 kronor på assistansen för den.

När så kontributionen kom — det var på en lördag, och några kronor måste skaffas till, för att

man icke skulle bli utan och behöfva svälta öfver söndagen — då dref honom nöden till ett näste i staden. Der fick han på sedeln hos silfverhåret låna 3 kronor och begåfvades dessutom med ett sådant der litet skrifvet hamppappersqvitto. Sedan hade han regelbundet med 25 öre i månaden »omsatt» sin kära, så dyrt förvärfvade möbel.

Han hade visserligen lånat på den i nödens stund, men han ville därför icke mista den. Sälunda hade han »omsatt» den i ett års tid och derunder i ränta betalt in precis det lånade beloppet. Då kom det hårdaste. Hustrun blef sjuk, och pengarne gingo åt, förutom till allt annat, till sjukvård och medicin. Visserligen tyckte han om sin chiffonier och ville bevara den, men hustrun var honom kärare, och han glömde den förre för den senare, och så »gick den bort». Assistansen lånar ut på ett år. Men när nu hans sedel hos silfverhåret var förfallen, och assistanssedeln inom kort skulle förfalla, tog silfverhåret, som hade ockrat betydligt i sina dagar och alltid hade pengar inne, och löste chiffoniern för 40 kronor och 1 öres ränta på kronan i månaden, summa summarum för ett år *44 kronor 80 öre*, och sålde den sedan till en af sina många tvetydiga affärsvänner för *75 kronor*. Således hade han genom arbetarens regelbundna inbetalning af 25 öres-räntan under årets lopp fått igen sitt utlånade kapital, och sedeln på chiffoniern *till skänks*. Han ville icke ännu en tid, då den från honom utgifna sedeln var förfallen och han var i sin »*fulla rätt*», vänta och hålla arbetarens rätt å andra sidan öppen att få igen hvad honom tillhörde. Nu hade dock arbetaren, innan förfallodagen på assi-

stansen, fulla beloppet att lösa på begge håll; men då var det för sent, just genom det der lånet på lånet med ränta på ränta. Domaren var det lilla hamp-pappersqvittot med sina kråkfötter. Silfverhåret ville förtjena litet, han med, och därför blef svaret sådant det blef.

Det var det, som låg mellan frågan och svaret, det var detta lappen talade om.

Det var för sent!

* * *

Studenten såg nog, att det var något »svårare fall» det der, men i nödens stund bli vi alla egoister, och därför tänkte han bara på sig sjelf och tog afsked af både ockraren och — rocken, ty atthan icke skulle kunna lösa motqvittot på den andra sedeln på plagget ur det här skumrasket, det var ju solkart, och så gick han — magen fylde sin mission — och åt middag och tog sig en »tankställare» på närmsta »bolag».

Der satt han icke länge ensam. Snart fick han sällskap af en man till »öfver bord». Och de två, som voro långt ifrån hela, fingo snart sällskap af två till, som icke heller voro hela, nemligen två »kaffehalfvor». Dessa bestå af koppar, till hälften islagna med kaffe, och en karafin med bränvin eller s. k. »skepparegrädde» kompletterande det hela.

De två halfherrarne började kriticera åtskilliga lifserfarenheter, de haft i skumrasket.

Smäländingens vän hade tillhört Stockholms nation och hette Engel. Han skulle ha blifvit prest,

om lyckan hade varit god, men slutet blef, att han vid bolagskrogarnes bord predikade sin lära, att enär jordkroppen innehöll två tredjedelar vatten och människokroppen äfven öfvervägande vätvaror, skulle man för att uppehålla den naturliga jemvigten suppa och hålla till på krogen, derifrån all »vätenskap» kommer; och så blef han ett barn af denna »värden», källaremästaren nemligen. Han skämtade alltid, ty, sade han, hela hans lif var »skämtdt».

»Hvar kommer du ifrån?»

»Och du?»

Smäländingen talade som hastigast om sitt besök hos silfverhåret, det vi redan känna. Engel berättade, att han också varit på ett dylikt näste och varit vittne till en historia, som han skulle sätta i tidningen, ty stilisera kunde han som en engel, om också innehållet skulle bli djefligt! Sant var det verkligen också, och att flere motstycken finnas, det visste de begge två att berätta.

Saken var den, att pantlånare också kunna föra falska böcker och anteckningar, som andra »hederliga» människor, och göra fuffens, sig sjelfva till favör. Så hade denne gjort, och det fans flere, som »skumrasgade». Den nu i fråga varande gick till väga på så sätt, att han för vrakpris köpte upp gamla klockor af oädel metall med dåligt urverk, antecknade dem som belånade till högt belopp under fingerade namn och adresser, skref datum så, att de redan voro »förfallna» och till och med hade en liten »straffränta på sig» för den ingångna fjerde månaden, samt skickade derpå ut ett biträde kring gator och gränder, på kro-

gar och näringsställen och afyttrade en sedel här och en sedel der.

»Klockan är så utmärkt», jemrade sig denne, »det var bara nöden, som tvingade mig att belåna den, och nu skall den »gå bort», ack, ty jag har inte råd att lösa den. Det är ju synd i alla fall på ett sådant ur! Om nu herrn köper sedeln, så hjälper herrn mig, och så får herrn sjelf en klocka för billigt pris. Det är en så fin vara med en hel massa rubiner, och på baksidan kungliga slottet, Tessins mästerverk. Ack, snälla herrn, köp min sedel, jag har inte ätit i dag.»

Och i de flesta fall såldes klocka efter klocka, och de godtrogne köparne stoppade »beviset» om eganderätten till dem på sig, nöjda med sin förmodade vinst.

»Men statistiken, som alltid är kort och torr», sade Engel, »säger deremot så här: »klockan är köpt för 5 kronor af »pantis» hos en national jude; det der »nötet» till karl, som köpte den, har i skumrasket fått gifva 5 kronor för sedeln, och när han sedan löser »verket», får han gifva 10 kronor, den summa den stod belånad för, tillika med fyra månaders ränta à 5 öre på kronan i månaden, d. v. s. 12 kronor, således 17 kronor in alles. Ergo har pantlånaren gjort sig 12 kronor rent, ehuru just inte så oskyldigt, på hvarje klocka.» Skål, min bror, för ärligheten!»

»Du sade't, skål!»

Derpå fortsatte Engel och beklagade sig öfver att pantlånarne i allmänhet skriva så dåligt.

»De borde åläggas i lag att skriva så tydligt som möjligt», sade han, »ty det är inte utan, att det kan ligga och ofta äfven ligger något litet bedrägeri och

ocker i deras skrifsätt. I synnerhet hvad beträffar datum och månad. Det är inte nog med förödmjukelsen att behöfva bjuda ut de paltor, man har att belåna; man skall också i sin fattigdom generas med att behöfva uppgifva bostad, namn och yrke; men pantlånarne skola inte ha några skyldigheter mot oss. Hur mången gång kan man inte, om man har många sedlar och tiden går, glömma hvad som står på dem, och om man då inte heller med säkerhet kan läsa deras hieroglyfer, händer det lätt, att man misstager sig om deschiffringen och insöfves i lugn, i tanke att man ännu har en månad kvar; och så, när det kommer »till kritan», förföll panten månaden förut. — »Det stod ju tydligt i juni», säger »bankmenniskan», ehuru man med bästa vilja i verlden icke har kunnat se annat än att det var juli. Likaså med siffrorna. Jag har varit med om 'et, jag. Ett knep till, som de ock tillåta sig, är att sälja före förfallotiden. De tänka antagligen, att man ändå inte kommer att lösa panten, och tid är pengar, som man vet, och så sälja de härligheten. Kommer man under tiden och vill ha den, är naturligtvis ett misstag begånget, och de säga sig redo att gifva ersättning, om så påfordras. Det var då förstås inte mycket bevändt med panten, men i alla fall så . . . Öfverskott på försäljning af pant får man nästan aldrig ut, ehuru det i pantqvittot, enligt lag, står: »skulle panten ej återlösas inom föreskrifven tid, utan jag nödgas försälja den samma för utfående af min fordran, eger innehafvaren häraf uppbära möjligen blifvande öfverskott vid försäljningen under loppet af ett år från pantens förfallotid, men ej senare.» — Den

är naturligtvis alltid försåld med förlust, och deras kladdar är det inte så lätt att kunna kontrollera.»

»Det är bara guld, som har kontroll, inte slagget», invände småländingen.

»Du har rätt, bror. Två mörka toddar... mörka, för vi ha sorg, fröken!»

Vid dessa och ett par tre »lag» till talade f. d. prestämnet om, att han äfven varit ute för att få andra saker igen, än dem han lånat på. Han hade lånat på *riktiga* silfvermatskedar — det var nu i början, förstås, under glansperioden — men när han löste dem, märkte han efter en tid, att det endast var — förnicklade »soppförare». Men hvad skulle han göra, han hade icke några lagliga bevis. Nu hade han, gud ske lof, ingenting att riskera vidare i den vägen.

»Du skulle ha anmärkt förhållandet i alla fall.»

»Du pratar! Det skulle vara för en Engel, det, att stå och figurera i tidningarna till sammans med en pantlånare. Nej du, så lågt har jag ändå inte sjunkit. Det skulle genera mig allt för mycket. Och det är just det, som räddar dem.»

»Åh ja, du kan ha rätt.»

»Ack, ja, pantlånaren känner så väl alla de marionetter, i hvilkas trådar han drar: fruarna Pettersson och Jönsson och alla de andra, ända ned till den minsta unge, som knappt lärt så mycket här i världen, att han kan gå. Han vet allt om deras familjeförhållanden, deras sysselsättning, deras bostäder hur de ha det, när de ligga efter på hyran eller när magasinsfrun nekar vidare kredit, om hon inte får de resterande kronorna, som de äro skyldiga; och det vet han också att begagna sig af. Det der får han

veta under det han synar persedlarne och ackorderar om priset. Han känner dem så väl, alla, som han beherskar.»

»Men från det ena till det andra», fortsatte Engel med en sorglustig min, »en matbit skulle allt smaka godt, jag har inte ätit på den dag jag mins . . . tänkte ett tag till och med bli »svältkonstnär», det föder sin man, höll jag på att säga . . . I alla fall, mat ska' vi ha; men smakar det, så kostar det också, och hvar taga pengar? Har du något att realisera? Jag är »realist» ända in till skjortan.»

»Pengar? Ja . . . jag vet ett sätt!»

»Skönt, jag accepterar på förhand.»

Och så talade smäländingen om, att det är inte endast hos pantlånaren, man kan få låna här i Stockholm, det finnes äfven andra, som göra dylika belåningsaffärer i skumrasket och som bredvid och i skydd af annan skyltad handel ta sina dryga, sjelfskrifna procent. Det fins en del bodar, der man köper upp gamla kläder, husgeråd och lump; det var der som han och några andra hade gjort den erfarenheten.

Han hade nemligen en dag, der han bodde i utkanten bland fattigbefolkningen, velat sälja de sista kära lemningarna af ett fordom rikt bibliotek: Bellmans samlade skrifter och en historisk kokbok i praktband på ett håll, och Fritz Reuters mästerliga platt-tyska berättelser på ett annat; men det var bara »makulatur», menade de icke särdeles boksynta affärsfruarna. Han hade visserligen anmärkt, att Bellman var styfson till Anders Fryxell, den store literaturkännaren, och att papperet kostade 25 kronor riset; han hade sagt, att kokboken var af professor Vy-Bro-

mander. Honom kände hon väl, han som åt sådana verldsbekanta smörgårdsbord på Hamburger börs; det var en riktig »huggare» i matväg. Reuter åter var landsman till Pincus, han som hade lotteriet; han var väl också bekant, han, som annonserade så mycket i tidningarna — men det hade icke hjälpt, det var »makulatur» ändå, det. »Men ville han lägga till något annat reelare och säkert köpa igen det dagen derpå för 2 kronor, så skulle han få låna en krona med det samma; det var dock bara för att hjälpa honom», tillade den välvilliga frun. Reuter skulle han äfven, på det andra hållet, få köpa igen. Och på så vis följde Bellman och kokboken med en gammal nattskjorta och ett par kantstötta galoscher för det priset, och »der alte Fritz» fick han 25 öre på, med skyldighet att betala igen 50 öre dagen derpå.

Tiden gick, men som finanserna icke sedan heller voro så särdeles styfva, dröjde det någon tid innan han kunna rädda böckerna, sig sjelf till andlig och lekamlig spis. Men då ville de förut icke så literaturkunniga madamerna ha mera. »Det var ju flere dagar öfver tiden», menade de, »och literatur, som ligger, blir ju liksom litet antik.»

Dock, efter en stunds argumenteringar, hvilka utvecklade sig till ett stilla gräl, slutande med häftiga ord och gester och tal om hvad literatur egentligen var för någonting och hvad en menniska, som har lumphandel, har för utgifter, fick han slutligen igen böckerna för det öfverenskomna priset, d. v. s. 100 procent.

Lyckligtvis hade han nu räddat sitt glada bibliotek och egde det ännu, och med det nattskjortan och

galoscherna, af hvilka senare väl ännu var så mycket i behåll, att de ännu en gång kunde inför qvinliga lumphandlarblickar skyla litet af skröpligheten hos de två klassikerna.

Det var nu detta, de skulle »göra pengar» på. De gingo, och de lyckades i *skumrasket*.

»Men hvad gör det?» sade Engel. »Vi tillhöra i alla fall »ljusets riddarvakt»; ja, ja, det vill säga, för detta . . .»

På laglig grund.

Icke endast i det lägre lifvet och bland medelklassen, utan äfven bland de högre och mera upplyste frodas procenteriets bolmört och glänsa klorna på rofferiets gamar, ehuru de der äro omflutna af ett ljus, som lånar sitt sken från lagens och anseendets dunstgloria.

Eger en person dessa fördelar och dertill är ett i lagväg godt hufvud, en s. k. rakknif, begåfvad med ett utomordentligt elastiskt samvete, och står så att säga enligt samhällsmoralen på »laglig grund», då kan denne snart sagdt göra hvad han vill, utan att på minsta vis komma i kollision med lagen. Han bär sitt hufvud högt, dömer och fördömer utan att sjelf, menskligt taget, bli dömd; han är en »hedersknyffel», ty han känner alla portar, löngångar och smyghål till rättvisans tempel och vet att vända bladen i den bok, som är böckernas bok — der inne.

Exempel hafva funnits och finnas ännu. Jag vill endast taga ett af de många och söka teckna en typ för dessa lagenliga procentare.

Hinke Pettersson var en rummelkurre i Upsala, der han för öfrigt uppehöll sig för att studera juridik;

det senare blef dock icke mycket af, deremot utvecklade han så mycket mer sitt stora naturliga födgeni till dess högsta potens, allt under det att han lefde ett gladt svirarlif och gjorde den ena galenskapen efter den andra. Löjet låg jemt utbredt kring hans stora mun; han var en god tok, en glad själ, sade man. Han sjöng Valerii visor med kläm och höll dess emellan på källare och schweizerier humoristiskt fragmentariska föreläsningar om skön konst och bildhuggeri — lika fragmentariska och lemlästade som en del af de bilder, man gräfver upp i Pompeji.

Han hade under sitt vistande i universitetsstaden lärt sig att värdera konstnjutningar och goda viner och fått blicken rofgirigt öppen för penningens makt. Och så en vacker dag, som ett litet intermezzo i de »trägna» studierna, tog han sig för att följa med en resande teatertrupp och att der egna sig åt karaktersfacket. Han lyckades äfven öfver höfvan väl och blef firad i alla städer, som slutade på -ås och -by, och det var verkligen hardt när, att han hade stannat i denna maskerade verld och tagit sin hand från juridikens. I tre månader hade han till och med eget sällskap, ett slags teatraliskt bolag, med honom som verkställande direktör, der man ogeneradt släpade de yppersta mästerverken inom den dramatiska konstens literatur öfver teaterladornas vinda golf, utan att därför tidningarna gäfvö ett ord ifrån sig om hans »insats» i denna den s. k. svenska teaterns historia; men publiken deremot svettades, grät och jublade desto mer. Att dö på scenen var han särskildt en mästare i: »han dog likt den, som har sin död studerat», som Shakespeare säger; men han ville äfven stu-

dera sig till att lefva. Och så kom han i skuld litet här och hvar, uppträdde ej mindre som industri-än teaterriddare och reste derpå hastigt och lustigt sin väg för att »studera» på annat håll. Så återvände han slutligen till Upsala, till sitt gamla lif och sina gamla studier.

På detta sätt rustade *han* sig till att föra de betrycktes sak och att en gång stå som ett stöd för de socialt omyndige. Och så var han en dag blifven lagkarl och gjorde som sådan en glänsande debut i Themis' tempel.

Nu var han en stadgad, om just icke korpulent karl, en allvarlig man med äkta fransk drufva i kindernas färg och vördnadsbjudande polisonger, en man, som visste att uppfatta vigten af sitt kall, en man, som icke var att leka med! Men det der egendomliga löjet satt ändå allt jemt qvar, han såg så nöjd ut med sig sjelf och hela världen. Det der egendomliga skymtade fram i mungiporna och hänvisade, som en not i lagboken, till »räfven bakom örat»...

Han hade satt sig in i lagen nu, han var ingen galen studentpojke längre, han var en man. Ja, mitt herrskap, han var en man med förtroende, om han också icke såg ut som en pessimist, om han också gick med hatten på ena örat som en glad krogkund och om han äfven slog sig litet lös ibland och var en Don Juan bland den »bättre hälften» af menskligheten, fast han råkade vara gift.

Skicklig jurist måste han dock ha varit, trots sina oregelbundna studier, ty han vann nästan alltid. Och vann icke klienten så mycket derpå, så vann han dock alltid sjelf på sina juridiska uppdrag. På så

vis samlade han en liten nätt förmögenhet på sitt arbete — man sade att han egde en million — och de »ideela mynten» kommo också snart dertill och hängde som »hederstecken» på hans bröst. De sköna konsterna gynnade han, och han byggde upp sig på sina försvarstal och sin »bevisföring». Numera ansågs han vara nästan oöfvervinnelig.

När han lemnat det fulas, nemligen det offentliga brottets, verld med dess hjertslitande scener, då gick han med det der löjet hvilande öfver munnen, som om ingenting passerat, hem till sig och de sina och lefde som en matador i det skönas. Det var en rekreationsort efter det obehagliga och själspinande, han hade varit med om. Och då var han rörd ända in i hjertat och måste äta en »styf» middag och dricka vin af 1848 för att få lugn. Och så måste han med 50-öres-cigarren i mun och Paul de Kock eller någon af de gamla teaterklassikerna från hans direktörstid i hand söka hvila på schäslongen. Men icke heller der fick han vara i fred för den efter rättvisa och hjälp trängtande menskligheten, äfven der sökte förtroendet upp honom. Och det gick icke af för mindre, än att han skulle bli en väktare för andras egendom och en far för stackare, som af en eller annan orsak icke kunde sköta sig sjelfva.

Men han hade nu en gång kastat sig in på den der banan och måste således finna sig deri. Det var icke så litet ansvar, det der, men hvad gör man icke för menskligheten?

Han var en hedersman, sade man. Så tedde han sig också för de icke lagkloke, för dem, som icke kunde lyfta på bindeln...

Men för oss skall han kanske te sig litet annorlunda, om vi kasta en blick bakom förlåten och skalpera honom på hans anseendes dunstgloria...

* * *

Han sitter ensam vid sitt rika middagsbord. Det ringer. Betjenten kommer in och säger, att det är en karl, som önskar tala vid honom.

»Är väl någon slusk, som tigger igen, kan jag tro. Hur ser han ut?»

»Det är en 'sämre' karl.»

»Se efter att han inte stjäla någonting i tamburen.»

»Han sa', att han hette Hall, Carl Hall; om jag nämde det namnet, skulle han strax bli insläppt till herr Argent Simson, sa' han.»

Sitt ursprungliga namn, Hinke Pettersson, hade han, när han började praktisera i hufvudstaden, lagt bort.

»Herr... herr, vet inte den drummeln, hvad jag är», mumlade lagkarlen och skiftade färg. »Jag har inte tid, säg karlen det.»

I det samma klef den omnämde helt ogeneradt in genom dörren och bockade sig något osäkert. Han var tydligen icke nykter. Lagkarlens öga blixtrade till, men det ljusnade dock snart, sedan han uppfattat den inträdandes vacklande hållning, och det traditionela löjet återvände till sin plats. Han gaf betjenten en vink, och denne aflägsnade sig.

»God dag, min käre Hall. Pengar som vanligt, kan jag tro?»

»Ja, jag skulle...»

»Ja, ja, sitt ned så länge. Skall det vara en sup?»

Den tilltalade satte sig i sin luggslitna dräkt vid sidan af den fine juristen, allt under det denne åt tryffel och höll ett för stunden lämpligt tal om ambition och sparsamhet, om penningar och penningars värde. Han talade så vackert, allt under det den andre vindade åt köttkarotten och tog sig, icke en, utan flere supar.

Det var en märklig kontrast, som förefans mellan dessa två män. Den ene var en sällskapsmänniska, ett surrogat för en gentleman; den andre tillhörde det sorts »sällskap», som man finner på krogarne och de sämre näringsställena, en gatans och grändernas son. Nu sutto *de* och talade om affärer, och den senare drack brännvin hos den förre — — — — — Det fins ibland tankstreck, som säga mer än en hel skrift. Det var *myndling* och *förmyndare*.

Carl Hall hade en sorglig lefnadshistoria bakom sig.

Starkt utvecklade till kroppen, men föga till förståndet, hade han aldrig kunnat komma någon vart här i lifvet. Som barn ansågs han nästan som idiot, och då han blef yngling, var man nog vänlig att skratta åt honom. Men icke blef han bättre för det.

Han blef en börda både för sig sjelf och andra, och så begaf han sig från sin gamla mor, den enda som älskade honom, bort till Afrika och deltog som frivillig i striderna der nere. Till att slå i hjel var han väl god nog, tänkte han. Modern ville ha honom qvar, han var hennes allt i verlden, sedan hon blifvit enka; hon ville sörja för honom, för »sin käre tjugusju års gosse». Hon satt ju i goda

omständigheter, hon hade ju sitt hus, och der kunde han bo och ha det godt och bra. Der kunde han ju försöka sig i faderns yrke, der fans dessutom mycket annat att göra, och när hon dog, fick han ju ärfva huset, och det kunde han godt lefva på. Men han ville icke stanna, man hade skrattat nog åt honom, nu ville han, att det skulle bli allvar af, och så reste han. Han hoppades det bästa; men ingen kula fans stöpt för honom. Det var, som om döden skulle ha skrattat åt honom liksom alla de andra. Han gick igenom alla strider och umbäranden, utan att ens bli sårad . . . Han började rent af att hoppas något igen af lifvet, och varmare än Afrikas sol voro då de bref, som han sände modern. Men snart blef solen varmare, och hvad icke vapen och kulor gjort, det gjorde ljuset. Han fick solsting, och förståndets ljus skymdes dervid. Han fördes till ett sjukhus, och på flere år hördes han sedan icke af. Man trodde honom vara död.

Modern dog under tiden, nöjd i tron att hennes Carl gått före henne och icke behöfde slita ondt här längre. Hennes egendom skulle nu gå i arf till släktingarne; men på grund af vissa lagformer, genom det att man icke fullt kunde konstatera, om sonen verkligen vore död, måste arfvet ännu, tills vissa år voro förlupna — i händelse af hans återkomst — hållas öppet för att oinkräktadt af honom då kunna tillträdas. Till förvaltare af detta blef under tiden Argent Simson utsedd.

Då kom Carl Hall helt oförmodadt hem och slog ned som en bomb från krigsteatern. Han var besynnerlig till lynnet, men när han fick höra, att modern

låg i jorden, då blef han ännu besynnerligare. Han var nu egare till huset, men som han icke ansåg kunna sköta det, blef Simson förmyndare för honom.

Nu tog Hall sig till att dricka, tillbragte sin mesta tid på krogar och gator och blef en ökänd slagskämpe och poliskund, ehuru han i grund och botten var den frommaste och hjertligaste människa i världen. Men ack, allt här i världen steg honom åt det stackars hufvudet! Syntes han någon gång i en salong, så var det endast i Simsons för att lyfta pengar, och då var han för det mesta berusad och kunde knappt skriva sitt namn på de *färdigskrifna* qvitton, denne lade fram. Aldrig heller hade han tanke på att läsa, hvad det stod på dem; han bara skref under och tog pengarne. Simson var ju jurist och en hedersman, det var icke farligt. Men den »hedersmannen» kände sin man, han, och han *gaf* ett och två hundra kronor och hade tre, fyra och fem hundra kronor *skrifna* och af Carl Halls hand qvitterade på papperen, andra små oskyldiga fuffens att förtiga.

På så vis hade det nu gått i ett och ett halft års tid. Och nu var Hall hos honom igen och ville ha »pengar som vanligt».

Han fick dem, och denna gång, ovanligt nog, ett lika stort belopp som det, som stod på qvittot; men han fick också veta, att det nu var det sista, som gick.

»Ja så», sade Hall, ungefär som om det icke angick honom det ringaste.

Han fick veta, att hur han hade lyft och lyft hos sin förmyndare, och hur denne burit sig åt, så var det nu i alla fall hans hus, och Hall blef anmodad

att lemna sin lägenhet den förste. »Huset var nu förmyndarens.»

Hall såg upp på honom med en slö, något förvånad blick, men derpå tömde han helt lugnt, som om ingenting vore sagdt, det glas bränvin, som bjöds honom som en »färdknäpp» på affären.

Som en stackare strök han sedan omkring gatorna, och var förståndet icke riktigt klart på honom, så gjorde ruset det icke heller klarare. Men han hade dock sina ljusa ögonblick, då det kom för honom, att icke kunde han som en tarflig karl, som icke var med någonstans och som bara rumlade på öl och bränvin och lefde med gardister och sjöfolk på de billigaste och sämsta ställena, icke kunde han på ett och ett halft år ha förstört och druckit upp ett hus på 30,000 kronor!

Men så var det i alla fall, det hade gått åt, och Simson hade qvittona, och när han så kom till den slutsatsen i »bevisföringen», då omtöcknades han hjerna åter och han gick in på »Dårhuset»* och »borgade» en »klar».

En dag hittades han död. Argent Simson gnuggade händerna. Han hade allt varit litet rädd ibland, fast han alltid bar det der leendet som en mask öfver ansigtet, ty så der hade han gjort med många; men nu fans det bara ett, som, om något skulle komma i fråga, kunde vittna i den saken, och det var hans qvitton. Hm, qvittona, ja... För tusan, de voro i behörig ordning, han kunde vara lugn, huset

---

* En af folkhumorn så benämd krog, liggande i slutet af Regeringsgatan.

var hans — »på laglig grund». Och så svepte han in sig i sin »värdighets mantel», vecklade ut sitt tidningsblad, kastade i förbifarten till »konstnotiserna» ett öga i rättegångsreferaten och hånlog åt de små tjufvarne, de der, som bara stjäla några kronor...

En ekonom.

Släkten var stor och lysande. Hvar man gick, stötte man på en medlem deraf, mer eller mindre glänsande eller obscur. Hvar man kom, återfann man dessa karakteristiskt, något sydländskt markerade, något griniga, dock alltid bildsköna drag, hvilka lyste af begäret att »samla i ladorna» eller gni-strade af äregirighet, men som alla preglades af intelligens och hade det gemensamt att värmas af en viss godmodighet och en något öfversvallande humor.

Inom denna släkt föddes Kain Löfberg. Han hörde dock till den obscura afdelningen.

På en afsides gata hade fadern, gamle Anton, en liten oansenlig bod för småkram, der han stretade från morgon till qväll för att kunna försörja sig och sin familj jemte svärmodern.

Hans ärliga sträfvan belönades, och han blef till och med litet smått välbergad. Sig sjelf kostade han dock icke mycket på — litet snus och ibland en tuting på källaren »Bunken», det var allt — men på barnen offrade han så mycket mer: de skulle ha det bättre, menade han, de skulle inte slita så mycket, som han hade gjort i sina dagar.

Och barnen fingo det också bra. De erhöillo uppfostran och ett godt föredöme i hemmet, de hade tillfälle att få vara med ute i sällskapslifvet och få verldsvana. De fingo allt hvad som skulle kunna bereda deras lycka.

System Kaina blef också lyckligt gift med en aktningvärd grosshandlare, Fredrik Holm, fick ett godt hem, spred trefnad i familjekretsen och lefde glad och nöjd bland goda och bildade menniskor, och hon välsignade far och mor och mormor, som gjort henne till den qvinna hon var.

Kain, blifven mogen, erhöill, genom gubben Antons många osparda steg och förböner hos den lysande afdelningen i släkten, rekommendationer och fick efter slutade examina inträde på byråkratbanan.

Kain satt, tack vare allt detta, en vacker dag som en fin, välbestäld embetsman, en statens bornerade tjenare i sitt eleganta embetsrum, med en lysande framtid i perspektiv.

Karrier gjorde han också. Det gick undan med jernvägsfart.

Som vi veta, är krediten mycket utsträckt i Stockholm. Många *måste* anlita den, vare sig af förvålladt eller oförvålladt behof. De, som gått studievägen med lånade pengar, kunna ej annat än på detta sätt draga sig fram, tills de en gång fått en ställning i samhället; andra älska att lefva undan så mycket tillgångarne medgifva, eller kanske rättare utan att rätt beräkna sina tillgångar, och då är krediten snart ett behof för dem. Många deremot begagna sig af krediten för att »ekonomisera» och betinga sig vid alla inköp så lång kredit som möjligt, för besparing af ränta; huru vida

deras pengar under tiden på annat håll ligga räntelösa, det torde åtskilliga »kommissionärer» lättast kunna berätta.

Kain hörde till det senare slaget. Ett faktum var, att på samma gång som han steg i graderna, ökades också hans förmögenhet och — hans snikenhet.

Men på samma gång det gick framåt för sonen, gick det tillbaka för fadern. Pappa Anton hade fått kännning af de hårda tiderna, han hade börjat bli gammal och slö, orkade icke arbeta så mycket som förr, affären gick ned, och de gamle hade det ganska skralt ibland.

Gumman Beata, svärmodern, flyttade då på Kainas förslag till hennes hem, der hon fick all den omvårdnad och beqvämlighet, hon för sina år behöfde. Detta var redan en god hjälp för gamle Anton; men han behöfde också pengar, ett litet lån för att kunna hålla sig uppe »i marknaden».

Skulle han säga åt mågen, grosshandlar Holm? Denne ansågs ju förmögen? Nog skulle han af honom ha fått den hjälp, han behöfde, men han ville icke för Kainas skull. Holm hade ju dessutom tagit Beata till sig. Han fick väl då hellre vända sig till Kain, han var närmare, var ju också rik, egde hus och var en framstående man, den präktige pojken!

Och fadern sökte ödmjukt upp sonen i dennes komfortabla boning; men han blef kallt behandlad och fick, efter några aristokratiska miner — som, öfversatta till känslornas universalspråk, tycktes säga så mycket som »påhäng» — fyra hundra kronor mot revers på sex månader och sex procent.

»Det är bara för ordningens skull», tillade sonen-
 embetsmannen med ett isigt leende.

Gubben undertecknade reversen. Men nog kändes det bra hårdt, tyckte han, att blifva så bemött af den, som han hade gifvit lifvet, som han så hade arbetat och sträfvat för, som han hade kostat på allt hvad som stått i hans makt. Han teg dock, tog pengarne och gick.

Att pengarne med den föreskrifna räntan med det första skulle betalas, och att det skulle vara första och sista gången han skulle låna af sin »ordningsfulle» son, det kom han dock öfverens med sig sjelf om.

Halfåret gick emellertid, konjunkturerna blefvo icke bättre, och gubben Anton fick en »indrifvare» på halsen; det var sonens revers, som presenterades till betalning. Gubben måste bedja om anstånd, i hopp att få det bättre längre fram.

Slutligen sattes han en dag i konkurs, och boet ställdes under utredning.

Då infann sig Kain hos sin stackars far, refsönder reversen och vädjade sedan till hans heder, huru vida han nu ville betala eller ej.

Gamle Anton blef blossande röd, blodet brände i hans ådror, och han tänkte rusa upp och säga sonen, att han var en usling; men så kom en frosskakning öfver honom, han sjönk i hop, kom i håg hur han hade blifvit behandlad och hur det kändes när han fick pengarne — det minnet satt mera i hjertat än i hjernan — och han rätade åter upp sig till hela sin längd, blef blek som döden, men lemnade

sonen pengarne, precis som om det just nu varit den naturligaste sak i verlden att betala dem.

Och Kain gick lugnt derifrån för att på annat håll söka få högre procent på sina pengar. Men hvem skulle om honom — den höge, rike och fine byråkraten, som höll så strängt på hederns och etikettens lagar och som bar sin konungs glittrande vedermäle på fracken — tro, att han procentade.

Och dock var det så! Den småaktige despoten i hemmet, den trångbröstade pedanten på embetsrummet och på samma gång gentlemannen på stora verdens bonade golf, höll sig icke för god att i hemlighet drifva ocker med sina fattiga medmenniskor.

Lång skulle dock icke hans glädje öfver de der återbekomna 400 kronorna bli, ty när grosshandlar Holm, som på sista tiden märkt gubben Antons besynnerliga sinnesstämning, slutligen lyckats locka ur honom hela historien — gubben ville först icke säga något; han skämdes på sonens vägnar — gick han, som också hade arbetat sig upp, men kunde bära en ställning och derunder hade den lyckan att ha behållit hjertat qvar, upp till svågern och tvingade honom att lemna tillbaka penningarne.

Slutklämmen i Holms tal, sedan han helt oförblommeradt sagt byråkraten-procentaren sin enskilda tanke om hans karakter, var, att om han icke ville se sin far på Långholmen, så måste han lemna igen pengarne!

»Tränga in på det der viset! Puttelkrämare!» mumlade byråkraten efter den bortgående svågern.

Derpå ögnade han igenom några värdepapper. Var det icke i dag de förföllo? Nej, det var det icke.

Pannan rynkades. Ännu återstodo några dagar, innan han kunde indrifva de utlånade pengarne hos något »borgarpack» för att å nyo placera dem.

Anteckningsboken slogs igen; det lät som en suck. Derpå gick han in till familjen. Butter var han alltid, när han var hemma, förnämt butter; än var det ett, än att annat, som icke var honom till lags, men nu blef han ursinnig.

»Hvad vill det säga?» sade han med befallande ton till hustrun, när han kom in i salen och spärrade upp näsborrarne, som om han vädrat något riktigt fasligt. »Det osar...»

»Käre Kain, du får ursäkta, men det är bara litet biffstek, som vi skola ha till middagen. Emma har varit något vårdslös om dörren, och...

»Biffstek! Ha vi råd att äta biffstek? Tag sill och potatis och vattsoppa, det är mat för oss, det!» sade han, i det han gick in i sitt enskilda rum.

Gubben Anton öfverlefde icke länge sitt ekonomiska nederlag, han lemnade snart otacksamheten på jorden och gick till hvila på kyrkogården, och hustrun följde honom kort derefter. Hon skulle fått lida det största betryck, om icke Holm hade räckt henne en hjälpsam hand. Men när äfven Holm, som det sades genom svågerns inverkan, kom på obestånd, då svalt hon formligen i hjel, och mormodern, gumman Beata, måste äfven lemna huset och försöka reda sig på egen hand så godt hon kunde. Hon flyttade upp på en liten kammare 4 trappor upp i ett af Kains hus, det samma som han sjelf bebodde; han skulle nog vara billig mot gamla mormor, hade hon tänkt, och hon ackorderade ej ens på förhand om hyran.

Men han tog mera af henne, slägtingen i fjerde våningen, än af de andra för motsvarande lägenhet tre trappor upp. Han låtsade som om han icke visste om hvad som passerat inom slägten på sista tiden. Det låg i hans min endast något, som tycktes tala om »påhäng».

Systersonen, Holms äldste son, som nyss blifvit ingeniör och som, för att kunna se till gamla mormor, nu äfven flyttat in i huset och tagit ett rum bredvid mormoderns samt hjälpte henne, så godt han kunde, låtsade å sin sida icke heller om att han kände mormodern. Han helsade icke på honom, när han mötte honom i trappan. Men hvad han kände, det teg han med.

Kain steg emellertid allt högre och högre, fick flere embeten, blef kallare och kallare, unnade sig sjelf och andra ingenting, lade allt vidare ut sina nät och gjorde fångst, ju mera andra i affärsväg »lade in», men förtrodde endast sin gyllene kärlek åt kistbotten. »Han hade karakter», sade han, och därför »sina principer»; han var byråkrat ända ut i fingerspetsarne. — »Staten framför allt», var hans valspråk, »den enskilde måste vika för det allmänna».

Han hade, som sagdt, flere embeten och deribland äfven åtskilligt att beställa vid jernvägen. Nu hade han en dag med sitt fina väderkorn till det billigaste pris ute på landet kommit öfver ett större parti ägg, och hade dertill fått varan fraktfri på jernvägen. Trumpenheten var för tillfället borta, han riktigt myste af förnöjelse, när han räknade efter hur mycket han förtjent och hur länge äggen skulle räcka. Dock, dagen derpå, då han efter sin vana gick

och snokade i kök och skafferi, märkte han till sin stora förtrytelse, att äggen redan minskats betydligt. Han kallade in sin hustru till förhör.

Hon bleknade och rodnade om hvar annat och fick endast i undergifven ton fram ett:

»Ja, kära du...»

»Nå, säg ut!»

»Jag tyckte, att det var synd om mormor der uppe, hon har det inte för fett, stackars gumba, och så tänkte jag, att när jag hade fått så mycket ägg, så kunde jag gerna dela med mig litet åt henne, och så fick hon köpa ett par tjog. Det var ju alltid billigare för henne att få köpa af oss, som hade fått dem till underpris, än att köpa af andra.»

Byråkraten rynkade ögonbrynen, och det ryckte i läpparne.

»Du hemtar genast tillbaka äggen», sade han, »jag har fått dem fraktfritt och vill inte bestjåla jernvägen. Må hon köpa varor, för hvilka inte frakten undansnillats staten.»

Men i kammaren fyra trappor upp satt mormodern och sörjde, icke de förlorade äggen, utan den förlorade sonen. Det kändes så kallt.

En blodigel.

Tedesco Trasa var en man, som försökt mycket här i verlden. Då han var barn, trodde alla, att han hade utpreglade anlag att bli skådespelare. Hans största nöje var nemligen då att bland jemnåriga spela röfvare, och äfven i det dagliga lifvet låg hans håg mycket åt att tillegna sig frukt, bakelser och dylikt, som tillhörde skol- och lekkamraterna.

Hans begär för omvexling och äfventyr samt obenägenheten för ett stillasittande lif kom honom också att i ungdomen taga anställning vid en kringresande skådespelaretrupp, ett »teaterband», som det nu för tiden kallas.

Han försökte sig nu i åtskilliga af skådespelarekonstens olika grenar, han uppträdde som älskare, père noble och i karaktersfacket, men ty värr allt utan framgång. Då dertill kom, att han, på alla ställen, der truppen uppträdde, flitigt besökte värds- husen, lefde högt och anlitade krediten så mycket som möjligt, vågade han sig icke gerna till samma plats två gånger, hvarför han snart måste öfvergifva teaterbanan.

Hvad låg nu närmare till hands än att blifva literatör och inom facket helst uppträda som teaterrecensent. Hvarför icke? Han hade ju sjelf varit »konstnär». Han satte icke sina påsar vid dörren. Han var frispråkig och djerf. Hans första artikel blef dock icke någon teaterrecension, utan en hejdundrande uppsats i en nyuppsatt ultra radikal tidning om vederbörandes sätt att gå till väga för att förhindra ett socialt folkmöte. Tidningens publik, som mera fäste sig vid anfallets häftighet än författarens literära förmåga och som framför allt beundrade författarens mod att sjunga ut, jublade nu väldeliga öfver den unge, tappre tidningsskrifvaren; men — den beundrande och jublande publiken var icke stor nog för att underhålla bladet, och då det gick under, ville ingen annan engagera dess »oförskräckte» medarbetare. Han försökte sig väl sedan med att skriva en bok à la Strindberg, men försöken att få förläggare misslyckades, troligen till lycka för den läsande allmänheten.

Nu blef han i stället »grosshandlare» och fylde, som sådan, de mystiska existensernas led. I grändens skymning, i närheten af lastageplatsen, lyste nu hans skylt, som sade, att den som stod bakom den samma gjorde i guano. Men den skylten syntes icke länge, firman kreverade. Affärsvärlden hade skaffat sig för starka synglas och inom kort funnit, att det var för mycket annat med, som väl till namnet kunde räkna en viss släktskap med guano, men till innebörden var långt ifrån det samma.

Då försökte sig Tedesco Trasa som grosshandlare

på ett par andra fält, men gjorde tvetydiga konkurser och var åter för någon tid försvunnen från horisonten.

En vacker dag återfann man honom emellertid som agent för olycksfallsförsäkringar, lifförsäkringar m. m. Han öppnade ett litet kontor i sin bostad och satte ut skylt; men han hade icke under sin föregående verksamhet lyckats göra sådana bekantskaper, att han kunde göra några synnerliga affärer i den vägen, och snart måste äfven den inkomstkällan öfvergifvas.

Så utbröt ett krig, dess låga flammade upp någonstädes der borta i de svartes verldsdel, och genast var Trasa framme och förskaffade sig en förmedlande ställning vis à vis vapenleveranserna. Men — kanske var det af intresse för den förut af honom omhändertagna lifförsäkringsidén — vapnen voro icke tillräckligt lifsfarliga, ja, några sprungo till och med sönder vid första användandet.

Han hade begått underslef. Men han var lugn i sitt stilla sinne och tröstade sig med den sofismen, att man väl icke gärna kunde tillåta brodermord, och för resten var han tillräckligt långt ifrån de krigande för att de skulle kunna komma åt honom.

Han lyckades också slingra sig undan och njöt under någon tid af vinsten på sitt företag.

Allt detta såg ett och annat heimdallsöga. Men inför den stora allmänheten var han endast, på grund af sin skiftande bana, en, som icke hade lyckats. Och dock hade han lyckats mer än väl i *sitt* värf. Han måste dock försöka på nytt, och så satte han upp en handskebutik.

Boden låg vid stadens finaste gata, och bakom

den svarta disken med förgyllningar återfann man hans olivhyade, energiska, förbindligt leende ansigte och pomaderade, slätstrukna hår.

Här var också numera hans merkantila experimentalfält. Han »skinnade» sina kunder till höger och venster i mer än en bemärkelse, allt under det han såg så oskyldig och god ut, som vore han den siste att veta, hvad bedrägeri ville säga.

»Hvad behagas? Här finnas bara goda varor och till de billigaste priser», läspade han och såg ut som redbarheten och artigheten personifierade.

Och hans kropp vek sig under handeln till bugning på bugning, så mycket som hans stora mage det tillät. Men under tiden lurade han kunderna och hade hvarjehanda fuffens för sig.

Ena gången sålde han ett par sjöskadade handskar, till högre pris än oskadade sådana, till en tjensteflicka, som var skickad att handla för sin matmoders räkning; »det var ett ovanligt skinn», påstod han. Och när flickan kom tillbaka och sade honom sanningen och ville byta, körde han helt enkelt ut henne och sade, att antingen hon eller frun hade förstört dem. En annan gång, då han gått till väga på samma sätt vid försäljningen, sade han, när köparen dagen derpå kom igen och ville ha ett par andra, helt framt, att *dessa* handskar icke voro köpta hos honom.

En annan gång hände det, att en af våra mest framstående sångerskor, åtföljd af en liten gosse, kom in och bad om ett par handskar med fem knappar.

Kartong efter kartong togs fram, par efter par

skärskådades, men de voro alla för stora och grofva för hennes små aristokratiska händer. Omsider fann man dock ett par, som passade; de lindades in och stoppades i fickan. Nu kom man till betalningen.

»Hvad kosta handskarne?» frågade hon.

»Åtta kronor.»

»Åtta kronor . . . för ett par handskar?» frågade sångerskan förvånad.

»Det var två par», svarade han med ett leende, liksom ursäktade han hennes glömska.

»Nej, jag försäkrar . . .»

»Två var det», sade han och ändrade tonen något.

»Nej, min herre, det var . . .»

»Två var det, menniska, försök inte att krångla!»

Och två blef det också, trots hennes protester, och hon måste betala sina 8 kronor, emedan han hotade henne med visitation, och hon icke kunde veta hur långt han möjligen skulle kunna gå i råhet. Hon tog sin gråtande gosse i handen och gick. Men när hon lemnade Trasa pengarne, sade hon honom äfven, att hon skulle varna alla sina bekanta för honom och att det icke skulle dröja länge innan hans sätt att sköta affärer vore allmänt känt.

Än på ena och än på andra sättet gjorde han liknande affärer, men slutligen råkade han dock ut för personer, som icke tvekade att anmäla honom för polisen, och det var med knapp nöd han den gången kunde undgå att blifva dömd för bedrägeri. Butiken måste han emellertid stänga.

Sälunda hade Tedesco Trasa, i stället för att vinna terräng och komma framåt i världen, allt jemt

gått tillbaka, och nu hade han ingen annan resurs än att blifva indrifvare.

Han förmedlade dess emellan lån, rörde sig med andras pengar och strök en oskäligen del af procenten i sin ficka, samlade sålunda en styfver och procentade derefter äfven för egen räkning. Detta lät mycket väl förena sig med att vara agent, ja, agentskapet var ju en mycket lämplig skylt att dölja sitt förehafvande bakom.

Och så en vacker dag satt han, som sjelf hade bedragit så många, sträng och obeveklig, straffande som ett samvete, med Sveriges rikets lag och rättshandlingar på sitt skrifbord, talande om heder och menniskovärde, om aktning för lag och förordning, och svor öfver folk, som icke ville göra rätt för sig. Likt mördande projektiler slungade han omkring sig hotelser och bref, hvilka i korta och kärft ordalag sade, att om man icke genast gjorde sin pligt och betalade, skulle han göra processen kort och taga ifrån de skyldige allt hvad de egde. Bref utfärdades på morgonen, att man på förmiddagen samma dag skulle infinna sig hos honom, långt uppe på Östermalm, der han bodde, och genast betala hela summan, eljest blefve det utmätning dagen derpå. Så var hans taktik. Icke det ringaste förbarmande.

Han hade under sina resor som skådespelare ofta skrutit med, att han var af sydländskt blod och att hans förfäder egt stora länderier och vingårdar samt varit herskare öfver mycket folk. Det var därför, sade han, som det var honom ett medfödt behof att njuta af drufvans ädla safter. Nu kunde han dock

ej mera få läska sig med dessa, utan måste nöja sig med »pumpenheimer», hoc est vattenledningsvatten.

Då han blef indrifvare, sade den något bittra folkhumorn, att han sög människoblod i stället för drufvans blod, och gaf honom det betecknande namnet *blodigeln*.

Kanske var också förmågan att suga merg och blod ur folk ett arf från hans tappra förfäder, hvilka helt säkert, enligt den tidens sed, äfven sugit sina underlydandes merg och blod i form af skatter och pålagor.

Huru som helst, visst var emellertid, att Tedesco Trasa gjorde det. Han var också mycket anlitad af dem, som ville gå omenskligt till väga och endast på möjligaste lätta sätt ville skörda vinsten afsitt ocker.

Detta kände också alla, som voro nog olyckliga att råka ut för honom; och de förbannade honom och skydde honom värre än pesten.

Det kan visserligen i första ögonblicket synas orättvist, detta, ty en indrifvares kall är i sig sjelft obehagligt nog, utan att man behöfver lägga sten på börda, och han blir väl icke heller alltid just så vänligt bemött. Välkommen är han aldrig. Men att dervid fullgöra sin pligt, det är någonting helt annat, än att, som nu ofta sker, utveckla för mycken stränghet och råhet och en hardt när ända till det otroliga gränsande oförsynthet. Då indrifvarens kall kommit i händerna på personer, hvilka sjelfvalidit skeppsbrott under sin affärsverksamhet, så förefaller det i allmänhet, som om de på samhället ville hämnas, att de sjelfve förolyckats.

Men hvem träffar väl deras hämd? Icke den, som

möjligen, enligt deras uppfattning, skulle kunna varit vållande till deras olycka; nej, det är just till dessas fördel, de förtrycka, och de som förtryckas äro de små, de oftast oförvålladt lidande, så att säga samhällets olycks- och sorgebarn. Det är en ny tillämpning af fabeln om vargen och lammet.

Lagen förbjuder personer, som visat sig ovärdiga dertill, att inför rätta föra andras talan. (Många levande exempel på motsatsen finnas dock i praktiken; men det är nu i alla fall en lagparagraf, som lyder så.) Skada att den då ej äfven kan förbjuda misstänkta eller förolyckade individer, som visat sig omöjliga att betala egna skulder, att indrifva fordringar hos andra.

Trasa var föraktad af alla, men hvad brydde han sig om det? Han gick der lika pomaderad, slätrakad och styf, ständigt med cigarren i munnen, lugnt sin väg fram.

Han gick som en segrare på affärsbanan — på denna tvetydiga allmänning, kanske med lika mycket tårar och hjerteblod och olyckor på sitt samvete, som en segrare på krigets stråt — fast han sjelf som meniska lidit nederlag på nederlag.

Nu går Tedesco Trasa uppför rådhustrappan. Man lyfter verkligen på hatten för honom! Se hur det vimlar i igeldammen!

Bland polyper.

Thomas From, vestgöte, låg i Upsala och läste juridik, bedömde menskligheten efter sina kammarstudier och fylde sin hjerna med bokliga erfarenheter och förutfattade prejudikat. Han tänkte nemligen framdeles söka sig in i något af rättegångsverken, ja, till och med bli kriminalpsykolog. Det praktiska hade han aldrig befattat sig med, han lefde bland sina böcker, för bokstafven och efter bokstafven, utom, förstås, när han var ute och drack och sjöng serenader i månskenet, ty han hade god röst, ja, ansågs nästan som ett musikaliskt geni. Som han hade god tid och pengar, föll han emellertid en dag på den förvägna idén att resa upp till hufvudstaden för att studera verkligheten; det kunde ju vara roligt för ombyte skull. Han ville dessutom ha större vyer, och Stockholm var ju en stor stad.

Han visste, genom inpluggade lärdomar, att de straffbara handlingar, som begås här i verlden, kunna indelas gruppvis. Så finner man af statistiken, att förbrytelser mot person begås mest om sommaren och minst om vintern, hvaremot de flesta förbrytelser mot egendom och eganderätt föröfvas mest om vintern.

Detta senare förhållande kunde han nöjaktigt teoretiskt förklara, då på grund af kölden och mörkrets tidigare inträffande många arbeten alldeles icke eller endast i ringa mån kunna utföras om vintern, och å andra sidan behofven ökas under den kalla årstiden, då menniskan behöfver pengar icke blott till bröd, utan äfven till bränsle och ljus m. m., hvarjemte brotten lättare begås under den mörkare årstiden.

Han hade också klart för sig, att förgripelser mot stat, religion och allmän ordning begingos mest om sommaren, d. v. s. den heta årstiden, då blodet lättare sjuder upp, samt att kärlek och hat med flere häftiga lidelser den årstiden gifva sin största tribut åt dissektionsknifvar och dårhus, i det sjelfmordens och sinnesrubbingarnas antal då ökas.

Han kände äfven till det förhållande, att mord och mordbrand mest förekomma om hösten. Han visste, att man med afseende på mordbrand hänvisar till åtskilliga fakta, som skola vara bestämmande för detta brott, men att man ännu icke funnit någon förklaring till mordens talrika framträdande på hösten.

Med ett ord, han visste, att det enligt brottmålsstatistiken fanns ett visst mystiskt samband mellan brotten och de olika årstiderna, men han ville dock hafva en djupare inblick i dessa förhållanden och med sin erfarenhet öka de redan gjorda forskningarna.

Derför tänkte han stanna ett år i Stockholm, i medelpunkten af sjelfva brottet, och när brottmålen utagerades i domstolarne, studera de särskilda species, som under de olika månaderna förekommo.

Men de studierna blefvo så långa och svåra, att han aldrig kom på det klara med dem. Han trass-

lade så in sig i den moderna samhällslabyrinten, att han, trots den bokliga juridikens ariadnetråd, som han höll i sin hand, hade den största möda i världen att bana sig väg och komma till rätta.

Det fanns så många oförutsedda hinder, så många fall, som icke stodo i böckerna, och hvilka han endast kunde lära i ett väl ordnadt samhälle, baserad på de olika utläggningarna af Sveriges rikets lag, hvilken han nu i många fall fann vara nästan lika elastisk som jesuiternas moral och en procentares samvete.

Han hade kommit till hufvudstaden för att efter universitetsschema studera samhällsjuridik; men lifvet låter icke kommendera sig, och innan han visste ordet af, var det uppgjorda schemat kullkastadt och han sjelf inkastad bland polyper.

Han nära nog bodde på schweizerierna, gjorde fina bekantskaper, åt goda middagar, lefde högt, syntes öfver allt, på teatrar och konserter, och roade sig på bästa sätt mellan akterna af sitt juridiska sökande efter brottet i dess kameleontgestalt och definitionen derpå. Och under det han skulle utbilda sig till en allvarlig lagkarl, åt han ostron och hummer, var pojkaktigt glad, drack champagne och sjöng gluntar. Men hvad gjorde det, menade han; så gjorde de ju alla der hemma i »Upsishålan», och så hade alla andra gjort, och ändå voro de nu fullfjädrade och aktade lagkarlar, och då kunde väl han också blifva det.

Men det bar sig dock icke i längden på detta sätt. Kassan krympte i hop, och han började, trots sin stränga rättsmoral och sina principer, att vigilera sig fram. Men de vänner, som han sjelf under sin lefnadslustiga tid lånat pengar och som sugit honom på bästa

sätt, voro nu, i det samma han kom på indragningsstat, försvunna, och andra, som han sjelf sökte vigilera af, knäppte igen sina plånböcker. Det blef snart allt mera stängdt för honom, och så gled han så småningom utför det sluttande planet och tog till korkskrufven, det vill säga kom in på ett annat sluttande plan: han började dricka. När till sist krediten och vigilansen voro alldeles slut, måste han taga till något annat, och då fick hans musikaliska geni, som en epilög på ett gladt studentlif, hjälpa honom. Han blef musiklärare.

Han hade sökt lösa ett problem, han hade sökt att i en rätt och bestämd dager se det finkänsliga emblemet i Themis hand, han hade sökt den allvarliga, högburna och klarblickande, den estetiskt juridiska rätten; men i stället för att han sökt brottet i trasor, kom det emot honom med borgerligt anseende, med medborgerligt förtroende, i fina eller åtminstone tarfliga kläder, sällan i sämre.

Nu var han inne bland polyper. Han hade skulder, vexlar och reverser öfver öronen, han hade äfven under bättre dagar tecknat sitt namn för andra, och genom gammalt och nytt affärstrassel blef han indragen i en affärshvirvel, hvari han synbarligen måste gå till botten. Dessutom förde slumpen och hans nödtvungna kall honom in i en massa af livvets förhållanden, om hvilka han förut icke haft någon kännedom, och han fick en inblick i litet af hvarje, som han förut icke ens haft en aning om.

I den familj, der han vann sin första anställning som musiklärare, fick han äfven sin första reela juridiskt-moraliska studie; der fick han öga på de sken-

bilder, som fladdra kring mammon, slicka jorden för att vaska guldets och skriva in sina namn med blod och brott i »gyllene kalfvens» historia. Der hade nyss förut utspelats ett borgerligt drama, af hvilket en del akter till och med hade uppförts inför rätta, utan att man dock lyckats komma på det klara. Det var ett modernt drama allt igenom, och det hade, som moderna drama, icke heller fått något klart slut. Men Thomas From hade tillfälle att kasta en blick mellan kulisserna, och han fick der se mycket, som icke syntes för publiken, men som ändå hade ett visst hemlighetsfullt inflytande på det hela.

Dramats handling var ett kärleksförhållande i förening med affärssvindleri.

Förhållandet var följande:

Göran Olofsson var en ung, talangfull kompositör, men på samma gång lättjefull, lättsinnig och njutningslysten, och till råga på olyckan fattig.

Men som han hade ett briljant hufvud, visste han att på alla möjliga sätt tänka ut hur han lättast skulle kunna skaffa sig medel att få njuta af detta livets goda.

I detta fall var han verkligen uppfinningsrik.

Han började, för att nu icke tala om en massa småputs förut, med att tätt och ofta komma till sin mor och under alla möjliga förevändningar tilltvinga sig pengar af henne.

Modern egde en handel, på hvilken hon förut hade samlat ett litet kapital; men nu mera voro tiderna dåliga, och det var nätt upp att handeln bar sig. Hon var i alla fall nöjd, ty hon var utan skulder och hade det så stäldt, att hon icke precis skulle

behöfva lida någon nöd, då hon på gamla dagar blefve så orkeslös, att hon icke kunde arbeta längre. Då kom Göran, enda barnet, hennes ögonsten, och bad så vackert, att hon skulle hjälpa honom. Han hade nemligen varit ute på ett litet nattligt äfventyr med några dryckesbröder, en bagatell för öfrigt, sade han, och fått plikta; böterna voro förfallna, man slog efter honom, och om han icke betalade dem nu, blefve han insatt.

Hon blef orolig, hon påminde sig verkligen, att en karl med förbehållsamt utseende, antagligen en detektiv polisman, varit inne och sökt honom — en person, som dock i verkligheten ville något helt annat. Icke skulle hennes gosse bli insatt, och så gaf hon honom hvad han begärde.

Men hela förhållandet var endast uppdiiktadt. Han ville ha pengar att roa sig på, det var allt sammans, och därför generade han sig icke att tillgripa denna eller hvilken annan utväg som helst.

En annan gång kom han med gråten i halsen och bad, att hon för Guds skull skulle rädda honom. Han sade sig då — och han visade sig mycket ångerköpt — ha belånat ett papper, på hvilket han förfalskat en annans namn.

Så kom han ständigt med uppdiiktade historier. Och hon betalade.

Allt jemt var det något nytt påfund, och hon gaf honom pengar och grät sina ögon röda för sonens skull. Men denne lofvade bot och bättring, och så tillegnade han henne emellanåt någon liten hjertevarm tondikt, som tilltalade hennes känsla, hennes fåfänga och stolthet som mor, och hon var åter försonad.

Onekligen var han ett enfant terrible — världen åtminstone dömde så — men omständigheterna hade också sin dryga del i hans olycka. Naturen hade gifvit honom ett känsligt och svagt inre, som gjorde honom, så att säga, till en vaxkarakter, hvilken tog intryck af sin omgifning, så väl i godt som ondt, och han hade ty värr mest råkat ut för ondt. Han hade kommit i sällskap med kalla, hårda och beräknande personer, för hvilka han med sin vekhet, känslighet och besinningslöshet föll ett offer.

Först när han insåg, att det icke fans stort mer att erhålla af modern, och att hon kanske snart skulle stå på bar backe, då först, i ensamheten, kom en känsla af ånger öfver honom, och han började fundera på, hur han skulle kunna skaffa henne tillbaka hvad hon utgifvit, så att hon icke skulle behöfva lida nöd — ack, han ville henne så väl — och sjelf på samma gång få litet öfver att roa sig på. Då skref han af, ändrade och förbättrade andras kompositioner — att skapa något sjelf, ehuru han nog skulle kunnat det, drog för lång tid — och utgaf dem i eget namn, och han blef firad för dem. Dessutom, ovanligt skicklig som pianist och fin och taktfull i sitt sätt, var han öfver allt efterfrågad och använd, der musikens toner skulle förhöja sällskapslifvets glädje.

Men hans honorar räckte icke till mer än hans egna nöjen, och modern fick ingen nytta af den i ett bättre ögonblick vaknade känslan af att han bort återställa henne det han orätt beröfvat henne.

Bland de vänner och tvetydiga bekantskaper, han under sitt utelif förvärfvat, fans äfven en nära me-

delålders gift qvinna, Julia Leinefetter, en kokett, varmblodig och förledande varelse.

Hon stod i sin mans cigarrbod, och det var der inne, under det att hans pengar gingo upp i rök och äfven på annat sätt användes som rökoffer åt henne, som Olofsson gjorde början till en äfventyrlig och ödesdiger inklinaton. Hon uppfattade så väl med sin skarpblick hans veka och mottagliga natur och visste också att begagna sig deraf. Och så blef det bestämdt, att Göran Olofsson skulle bli lärare i musik för hennes barn.

På detta sätt kom han in i familjen och ansågs snart som en vän till fru Leinefetter mera än som lärare. Det var en fullständig harmoni dem emellan. Men musiken, för hvilken han kommit dit, blef allt mer och mer lemnad å sido. Den unge musikläraren och den gifta hustrun voro ofta ute och roade sig, medan mannen stod inne och skötte handeln eller var ute på affärsresor.

Snart nöjde de sig dock icke endast med att förstöra hvad musikern förtjenade eller genom trassliga transaktioner kunde skaffa. De togo pengar i småposter ur kassan, och då dessa ej förslogo, togo de slutligen värdepapper ur mannens chiffonier och belånade dem för att kunna fortsätta sitt oregelbundna, svirande lif. Frun hade nu äfven fått smak för att dricka, det blef uppträden, och fråga var om skilsmessa de begge makarne emellan. Men denna egde i stället rum mellan familjen och musikläraren, efter hvad det syntes åtminstone, ehuru det nog i hemlighet ännu fans någon förbindelse qvar. Och rättegång öppnades, der man å ömse sidor yrkade ansvar på

hvar andra, å den ena på grund af äktenskapsbrott och bedrägeri, å den andra för falska beskyllningar m. m. Mannen Leinefetter ville ha igen sina värdepapper eller pengar för dem. Men inga vittnen funnos, och fast saken förekom upprepade gånger inför domstol, såg det ut som om ingen klarhet skulle vinnas eller papperen komma till rätta.

Men den, som hade klart för sig hvar papperen funnos, var en indrivare och »advokat», Skumfelt, som, inom parentes sagdt, börjat sin bana som restauratör, men gått öfver bord och sedan restaurerat sig och blifvit sergeant eller s. k. underhuggare samt deretter indrivare och nödfallsjurist.

Skumfelt visste, som sagdt, hvar papperen funnos, och skulle sålunda som vittne kunnat bringa i dagen ett och annat af oberäkneliga följder för de i processen invecklade; men då han ej skulle vunnit särdeles på att uppträda som vittne, föredrog han att gå i komplot med de tilltalade och dela vinsten med dem samt på samma gång få dem i sitt våld.

Sålunda sade han dem, att de, på sätt han föreskref, skulle skaffa igen papperen och belåna dem till högre pris hos en af honom utpekad och för honom »säker» person, och att han, Skumfelt, af detta lån skulle ha fem hundra kronor och en liten dusör bredvid för att han förteg rätta förhållandet och stälde om, att de vittnen, som funnos, ej anträffades. Tillika åtog han sig att på bästa sätt söka bevisa, att det var antagligt, att papperen genom vårdslöshet förkommit. Och det höll han äfven på med, då slumpen (om det nu ej var beräkning) gynnade honom mer, än han någonsin kunde ha önskat sig.

Olofsson hade nemligen vid ett tillfälle, då han hade pengar, skaffat sig en lifförsäkring å tio tusen kronor, hvartill han på det ifrigaste hade blifvit uppmånad af en skrifvare, som också kallade sig notarie, en mångsidig individ, hvilken han gjort bekantskap med i de sällskap, der han umgicks. Han och skrifvaren hade sedan blifvit så godt som lif och själ, de trufdes så väl i hvar andras sällskap, och skrifvaren bjöd Olofsson ständigt och jemt och lemnade honom aldrig ur sigte.

Olofsson tyckte, att han var så snäll och hyggelig, ehuru hans moder och, ovanligt nog, äfven en och annan af hans vänner varnade honom för den gemytliga och uppoffrande mannen. Det hände visserligen, att Olofsson sjelf en och annan gång yttrade en viss fruktan för den öfversvallande godhet och de vänskapsbetygelser, skrifvaren slösade på honom. Han var ibland rädd för honom, hvarför visste han dock icke rätt. Men denna känsla varade icke länge, den gick som den kom, och snart såg man de två åter till sammans.

En dag, då Olofsson beklagade sig öfver att han icke ätit på flere dagar (han undvek numera sin mor), att hans kredit var alldeles slut, att han var indragen i så mycket, som han fruktade för, och icke visste hur han skulle reda sig, ja, att han numera endast önskade att få dö, då stod vännen genast tröstande vid hans sida.

Nu var ögonblicket inne för skrifvaren. Icke skulle Olofsson dö, sade han. Han bjöd honom på mat och dryck, man besökte det ena stället efter det andra, man tog enskildt rum och reqvirerade supé,

och Olofsson blef glad och upprymd, glömde alla vedervärdigheter, spelade och sjöng. Det var en glad natt. Morgonen derpå fick den unge musikern låna en mindre summa pengar, och på samma gång ryckte skrifvaren fram med, att Olofsson gerna kunde sälja sin lifförsäkring till honom, sälja den för fem hundra kronor kontant, mot qvitto stäldt på innehafvaren. Han kunde ju i alla fall icke beräkna att under nuvarande svåra omständigheter inbetala premierna. Och för fem hundra kronor gick också papperet öfver till den hjälpsamme vännen.

Men vänskapen var efter denna uppoffring icke slut för det; tvärt om, nu först började den riktigt. De syntes ständigt i hvar andras sällskap, och alltid var det skrifvaren som bjöd och berusade Olofsson. Det var ett gladt lif, allt under det den ofvannämnda rättegången pågick och som en slagskugga föll öfver det samma. Och en vacker dag eller rättare sommar-natt drunknade Olofsson, som man sade, under mystiska omständigheter.

Han hade samma natt varit i sällskap med skrifvaren och några andra på ett utvärdshus, varit berusad, fallit öfver bord på hemvägen och försvunnit i djupet. Liket återfans aldrig.

Äfven härom blef det rättegång; men ingen hade något vidare att upplysa, ty alla, som varit med, hade varit berusade och äfven kommit i sjön. Det enda, som en af dem trodde sig kunna säga, var att det icke var någon stormby, som stjelpte båten.

Lifförsäkringssumman utbetalades emellertid slutligen till skrifvaren, ty att Olofsson var död, det hade alla vittnena klart för sig. Nu nedlades äfven den fö-

regående rättegången, till stor fördel för Skumfelt, som nu ostördt hade att glädja sig åt sina så lätt förvärfvade fem hundra kronor, och till Olofssons död var han ju alldeles oskyldig.

Olofssons mor gick omkring som en hamn och sörjde sin döde, käre, men förvillade gosse; ty han var i alla fall hennes ögonsten. En och annan talade om hans sorgliga slut och trodde, att det icke gått naturligt till; men de funnos, som, med kännedom om honom, icke voro så alldeles säkra på, att han icke lefde ännu. Det kunde ju hända, att han planerat för sig på annat håll, att han ville vara död här för att, under annat namn, uppstå som en ny människa och gå en ljusare framtid till mötes på en annan trakt af jordklotet.

Det var nu flere år sedan han drunknat, men hvar var liket? Ingen hade fått reda på det, trots alla ansträngningar, och snart talade man ej mer derom. Men Thomas From, som efterträdde honom som lärare hos Leinefeters, fick fortfarande höra talas om honom, mera än han ville.

Långt blef dock icke Froms vistande inom familjen, ty på grund af de förutvarande omständigheterna och ytterligare skandaler och extravaganser från fru Leinefeters sida, söktes och beviljades skilsmessa makarne emellan, och musikläraren blef då naturligtvis uppsagd från sin plats.

Nu etablerade sig From som notskrifvare, slog sig ned på en kammare och svälte en tid. Men lyckan var honom bevågen, och snart erhöll han åter plats som musiklärare i några finare familjer. Om qvällarne fick han sköta pianot på en af dessa många i huf-

vudstaden, likt svampar ur jorden uppväxande s. k. bierhallar och för en liten betalning stå alla kommandes och gåendes olika musikaliska önskingar till buds. Det gälde nu att i tobaksrök och olångor, under sorl af röster, hvilkas egare alls icke tycktes höra på, enligt begäran spela en slagdänga från gatan, ackompanjera en sprucken, falskt sjungande röst eller låta en utnött operettmelodi ljuda genom rummet. Det gälde att låta en glunt, en gammal »frisk bit» från studenttiden eller en förtjusande romans vibrera och väcka minnen till lif; men, ack, hvilken skilnad på sällskap då och nu! Och att bli inbjuden på en half öl vid borden här och der hos den förste bäste, som ville se musikanten på ett glas och säga honom, musikgeniet, att »det der var inte så illa!» From kände hur man var drygt nedlåtande mot honom, men han sväljde det med ölet, och så måste han på begäran spela upp en vals.

Så gick tiden. Men han arbetade och fick det bättre, fastän det mången gång var hardt när, att detta eviga öldrickande och denna förbrödring dragit ned honom. Aristokraten inom honom segrade dock.

Ehuru han nu fått slå studierna ur hägen och icke längre kunde tänka sig att till ett elegant bo få hemföra en hustru, gifte han sig likväl med en ung flicka, som han lärt sig att hålla af midt bland alla vidrigheter och hvilken tyckte om honom tillbaka och icke brydde sig om hvad han var, endast han var en god människa; och det var Thomas From.

Björnarne från hans flydda tid vaknade emellertid nu och framkommo hungriga ur sina iden. De

fingo väderkorn om hans förbättrade lefnadsställning, och då han kunnat gifta sig, så . . .

Men Thomas From, som väl ville betala sina skulder, men icke kunde göra det annat än småningom och tills vidare ville vara i fred, flyttade, som han trodde, med sin Betty undan deras ruinerande blickar och hyrde två små rum med del i kök och inom samma tambur som en annan familj. De skulle bo der endast sex veckor till den förste oktober, då de af herr Mickel Mickelsson, som de hyrde till sammans med och hvilken äfven var vice värd, fått löfte om att mot betalning på månad erhålla en ensam lägenhet på annat håll i samma hus. De hade hyrt här, emedan det låg så nära der Betty hade sin verksamhet. Den blifvande höstlägenheten låg två trappor upp i samma hus och bestod, som herr Mickelsson sade, af två rum, tambur och kök, och skulle hyras ut för fyra hundra kronor.

Ännu så länge, innan Betty, som var korist vid kungliga teatern, fick ut någon lön, hade vice värden varit god nog att låta dem få betala på vecka; det var ju mindre kämbart för ögonblicket. Han var särdeles förekommande. Allt var klappadt och klart, och Froms tyckte, att det var mycket bra arrangeradt.

Men efter ett par dagar funno de till sin fasa, att den de flyttat till, vice värden, icke hade denna befattning som hufvudyrke, utan var — kommissionär.

De mötte ofta i trapporna en hel armé, i »spridd ordning», af indrivvare, procentare och annat tvetydigt folk, någon gång uppblandade med en del, som man hade rimliga skäl att förmoda vara vilseledda

får eller andra bättre personnager. Det var ett oafbrutet spring i tamburen och pinglande på dörrklockan, och From och hans hustru fingo knappt göra annat än gå och öppna. Herr Mickelsson stack äfven som oftast in hufvudet i förbifarten, då han gick ut, och anmodade dem att taga emot bud och lemna helsningar och svar samt bedja om adresser till kreti och pleti inom denna skuggrädda affärsverld.

Dertill kom, att efter ett par dagar började man visa de begge rummen, ty de skulle hyras ut den förste oktober. Derom hade icke herr Mickelsson sagt något alls. From hade inlogerat sig i den tron, att vice värden, hvilket denne också vid uppgörelsen låtit påskina, lemnat dem dessa två rum endast för att hjälpa dem de der sex veckorna till dess den andra lägenheten blef ledig, och att sedan han sjelf, som haft dem förut, skulle taga dem tillbaka.

Så var dock icke fallet. Han hade rummen gratis och skulle sjelf flytta den förste oktober. Han tyckte därför, att han gerna kunde inskränka sig under den korta tid, som återstod, och på det sättet göra sig en liten extra recett.

Sålunda blef From oupphörligt, från morgonen till fram emot aftonen, störd i sin notskrifning. Och när han som bäst satt der framme vid fönstret, med rullgardinen nedfäld till skydd för solen, och afskref en mänskenssonat med dess poesi eller skref en stämma i »Den stumma från Portici», hade han värden — en liten klassisk figur, som sjelf visade rummen och utan knackning eller annan höflig förfrågan bara steg på — in på sig. Och så ryckte denne helt gemytligt undan gardinen, som skyddade den skrifvan-

des ögon för ljuset, och framhöll för den ene efter den andre, alldeles i öronen på From, den vackra utsigten, det billiga priset och de två garderoberna, hvilka, inom parentes sagdt, det drog ifrån så, att man genom dess dörrspringor ogeneradt kunde bestämma hvad det var för vind ute; ty det var endast ett par trasiga fönster bakom den spända tapetväggen der inne. Men de voro i alla fall utmärkta.

Genom detta visande förlorade From ganska mycken arbetsförtjenst, och hans hustru kunde icke ostördt sköta sina små hushållsbestyr.

Trots allt detta obehag fick From, ehuru han hade egna möbler, betala trettio kronor i månaden. Det var dock ett vänpris, hade herr Mickelsson sagt, och han gjorde dem en särskild tjänst, efter som de på grund af reparation nu stode utan rum och icke ville flytta två gånger på sex veckor, åtminstone icke annat än inom huset.

Man fick sålunda hålla god min, man finge ju de andra rummen sedan, och då blefve det nog bra, ehuru man icke ännu hade sett dessa rum, ty de, som nu bodde i dem, ville icke bli störda.

From tviflade icke på vice-värden-kommissionärens utsago, fast denne betett sig litet besynnerligt vis å vis den första rumuppgörelsen; men hustrun, som var mera praktiskt anlagd, hade sina tvifvel och yrkade oupphörligt på, att From skulle göra upp kontrakt. From tyckte dock, att detta var tids nog några dagar förut; han hade ju vice värdens löfte. Och dervid blef det.

En dag, tidigt på morgonen, innan From ännu var riktigt klädd, kom bland svärmen af hyresspeku-

lanter äfven en liten fnaskig figur med röda mustascher och pipskägg och håliga ögon. Han såg nästan ut som en benig kalfstek på en af våra sämre restauranter. Hvad ville han? Icke ville han väl se på rummen heller?

Nej, för all del, han ville bara se, om Thomas From lefde.

Han hade träffat Mickelsson der nere på gatan och på tal om affärer kommit att nämna, att han hade en liten fordran på From, hade sagt, att han visste att han var gift och funderade hvar han kunde bo.

Ligan af indrifvare, ty denne var äfven en sådan, står i hemligt förhållande till hvar andra — om de också icke vilja erkänna det — och underrätta hvar andra om allt, understödja hvar andra i mångt och mycket och hjälpa hvar andra i spårjagten.

Och vice-värden-kommissionären var nog lycklig att kunna underrätta den nu uppträdande om, att From just bodde hos honom. Och nu kom herr Gam, efter som han händelsevis var inrest från landet, och bad att få igen qvittona på de sista femtio kronor, som herr From betalat honom.

Saken förhöll sig nemligen så, att herr Oscar Gam af en procentare, som för länge sedan lånat From några hundra kronor, fått ett papper på denne att indrifva. Största delen var inbetald, men den lilla återstoden hade under årens lopp, genom oskäligen procent och ränta på ränta, vuxit till en jernförelsevis rätt ansenlig summa. Herr Gam, som hade lemnat papperet till en annan och icke haft saken om hand mer än några månader, men under den tiden sugit From betydligt, skulle nu för detta sitt tilltag

ha ersättning — icke af den, för hvilken han indref, utan af den, hos hvilken han dref in. Man har sett flere exempel i den vägen!

Han skulle ha femtio kronor, men som herr From, menade han, antagligen icke hade så godt om de femtio kronorna, så gick det lika bra att betala dem genom att lemna tillbaka de qvitton, Gam gifvit på de sista femtio kronorna, hvilka han erhållit, men icke ännu lemnat till fordringsegaren och nu tänkte behålla för egen del.

Thomas ville icke gerna gifva ifrån sig qvittona, men han kände den lille mannens halhet och var angelägen att komma ifrån den vämjelige, geléartade polypen. Som han derjemte visste, att denne, om han icke fick det begärda, kunde återtaga papperen, »lägga in» dem och taga det lilla han egde i möbelväg ifrån honom, gaf han honom därför qvittona. Dermed var Thomas' skuld till procentaren åter i ett tag femtio kronor större. Herr Gam skref emellertid skyndsamt ett qvitto, så lydande:

»För de omkostnader, jag haft i och för indrifning af herr Hummerklos fordran af herr From i Stockholm, har jag mottagit full liqid äfven för kontanta utgifter dervid.

Stockholm d. 22 aug. 18—

Oskar Gam.»

»Ja, men det står ju ingen summa», invände From, under det Gam slog ned ögonen för det skarpa solljuset, som föll in på honom genom fönstret.

»Det gör ju det samma . . . det står ju, att jag har fått *full* liqid», och så slog han bort det med att han var en »hederlig» karl inom facket; han var icke

en sådan der som åtskilliga andra, hvilka på ett be-
drägligt sätt narrade till sig mottagningsbevis; så-
dana personer föraktade han. Derpå bugade sig
herr Gam och gled så försigtigt som möjligt ut ge-
nom dörren.

»Han skämdes naturligtvis att skriva storleken
på summan, som han roffat till sig, på qvittot», sade
Betty. »Det är allt underligt med oss fattigt folk»,
tillade hon med en viss bitterhet i tonen, »så snart
vi skola ha pengar, då skall det vara vittnesunder-
skrifter på namnteckningar och alla möjliga försigtig-
hetsmått; men då en sådan här pressar ut och på nå-
got sätt skall erkänna det, då skall man vara nöjd
med hans illa kända namn.»

Emellertid var det som det var. När From se-
dan vid tillfälle frågade vice-värden-kommissionären,
om han kände den der herr Gam, som var uppe här
om dagen, svarade denne endast helt kort ett baslju-
dande nej, men upplyste i förbifarten, att han visste,
att herr Gam hade narrat ett hus ifrån en person.

From sade intet, ty han ville icke stöta sig med
vice värden. Men det blef i alla fall icke långt värdska-
p af, ty en dag fick han af en händelse veta, att de
andra rummen, trots de voro lofvade honom, voro ut-
hyrda. På samma gång fick han också veta, att de två
rummen med tambur och kök, som bestodo af ett rum
och ett kallrum, lågo skilda från hvar andra genom
ett kök, och att der icke fans någon tambur, om man
icke ville som sådan räkna en ovanligt bred tröskel
mellan ett par dubbeldörrar. Till råga på historien
fick han äfven veta, att för närvarande bodde der
några af det feminina släktets lägsta drägg, hvilka

förde ett bullrande nattlif, och att det var därför man icke velat visa den naturligtvis nu illa kända lokalen. Slutligen fick han också veta, att vice värden sjelf skulle flytta ur huset.

Det var således endast för att tillskansa sig en utspekulerad förtjenst, de der veckorna under det rummen visades, som han hyrde ut dem, med löfte att sedan skaffa andra. Och nu gjorde han sig icke samvete af att ställa dem utan husrum i sista minuten.

Dagen innan de skulle flytta och mycket starkt funderade på hvart de egentligen skulle ställa färden, slank herr Mickelsson, utan att på minsta vis se bortkommen ut, som en stor ål in till Froms och sade:

»Jag skall nu skaffa herrskapet en trefflig lägenhet i ett hus snedt öfver gatan.»

Det var för resten hos en ungdomsvän och bekant.

Nå, det var då hederligt, tänkte Thomas, ehuru, förstås, icke mer än rätt, då han hade stält dem utan rum och narrat dem på flere vis; men det kunde ju i alla fall tydas som ett slags ånger öfver det föregående handlingssättet, det vittnade ändå om ett slags ambition. Lägenheten var dock skäligen usel, låg strax under takåsen och kostade fyra hundra kronor per år, med en månad hyresfritt.

Visserligen voro de långt ifrån nöjda, men de togo likväl lägenheten, efter det var så i sista stund. Hur förvånade blefvo de emellertid ej, då han icke blott begärde, utan pockade på tio kronor för att han skaffat dem den usla lägenheten i stället för den, han narrat dem på!

Omedelbart derpå skref han ett qvitto på en hamp-

papperslapp, deri särskildt framhållande, att han skaffat dem lägenheten en månad hyresfritt. När det försöket icke lyckades, slog han af till fem kronor, och då icke heller det hjälpte, skref han en dag helt enkelt:

»Herr From!

Om ni ej innan klockan 9 i morgon den 11 lemnar mig pengar, skall jag *genera* er inför edra grannar och er hyresvärd. Var säker på att det ej är tomt prat. *Mickel Mickelsson.*»

Det bekräftade sig således hvad slags karl han var. Men Thomas var i alla fall glad att vara ifrån honom, ty hade han bott kvar i huset, skulle snart hela svärmen af indrivare blifvit vägledd till honom. Emellertid hade han redan fått öfver sig åtskilliga indrivare af papper från den oförsigtigt glada ungarlsperioden. De sögo honom på alla vis och gjorde alla möjliga fuffens och olagligheter; men nog fick From blicken öppen och gjorde intressanta studier i den vägen.

Han fick bland annat erfara, att man i laglig ordning kan få betala vaxlar med ränta, för hvilka man aldrig fått ett öre.

I behof af pengar vid ett tillfälle under sina juridiska studier i Stockholm, hade From, tillika med en studentkamrat, vändt sig till en slagtare, som denne anvisat, hvilken, utom sitt slagteriyrke, äfven procentade. Hos denne fingo de löfte om tre hundra femtio kronor mot en vaxel på tre månader och åtta procent. Vaxeln lemnades med deras namn på, och penningarne skulle de erhålla följande dag, om de komme upp till slagtaren. Det der var en hederssak

på 48 timmar, så att något receptisse behöfdes ju icke, svarade han, på deras begäran om ett dylikt. Dagen kom, men slagturen hade icke pengarne klara ännu; de skulle få dem om en vecka. De sökte honom sedan flere gånger. Ena gången var han icke hemma, en annan gång var det ett annat hinder. På så sätt förgingo de tre månaderna, utan att de sett en skymt vare sig af vaxeln eller de pengar, som de skulle få för den samma.

Men en vacker dag var vaxeln lemnad till inkasering och presenterades af en indrivare för de begge namnens förbluffade egare.

De skulle således betala det de aldrig fått och till yttermera visso äfven gifva högränta. De nekade naturligtvis att göra detta och blefvo då stämda, men som de icke kunde neka för sina namn, dömdes de att betala. De gingo till hofrätten, och saken låg der och hvilade sig ett år; men så föll dom, och de blefvo äfven der ålagda att betala.

Som vännen var insolvent, fick Thomas således ensam stå för vaxeln, ehuru han var förtviflad vid blotta tanken derpå. Det var på hösten. Han hade varit med om och sett många sådana fall just denna årstid. Han hade känt de tankar, de uppväckt, våldsamma nihilistiska tankar, han hade sett följderna deraf...

I brottmålsstatistiken hade man, då han studerade juridik i Upsala, ännu icke funnit någon förklaring till sjelfmordens talrika framträdande höstetid. Nu tyckte han nästan, att han i praktiken funnit en förklaring dertill.

From dukade dock icke under för frestelsen. Han

hade nu tillkämpat sig kraft, och hur man än sög honom, höll han sig uppe. Nu lät han ej mer lura sig, utan arbetade sig så småningom upp till ett visst välstånd och lefde lyckliga dagar med sin Betty, hvilken lemnat teatern, der hon icke längre för uppehällets skull behöfde stanna.

Trots allt som händt honom i hufvudstaden, längtade From icke tillbaka till universitetet; juridiken hade han fått nog af. Han lefde nu i stället uteslutande i musikens verld, inom hvilken han redan lyckats skaffa sig ett namn som kompositör.

Nöden hade utvecklat de rika anlag, han egde, och hvilka under andra omständigheter troligen aldrig kommit till sin rätt. Lifvet hade sjelft, på sitt oftast något egendomliga sätt, visat honom hvilken väg han skulle gå. Han hade fått uppfattning af de juridiska vrångbilderna, han hade kommit till harmoni med sig sjelf — eget nog midt ibland polyper.

Moderna vinglare.

Låter någon varna sig af andras exempel? Nej, hvar och en tror, att det skall gå bättre för honom, och fortsätter så, lättsinnigt och ändå kallt beräknande, sin en gång beträdda väg. Deras afgud är gyllene kalfven, och för den offra de allt, heder och samvete.

Och så upprepas händelsen i större eller mindre skala tätt och ofta, och åter inträffar en katastrof, som för en tid upprör rättsmedvetandet, fyller tidningsspalter och blir allmänna samtalsämnet i staden.

Det är den outsläckliga guldtörsten, begäret att vara med öfver allt och slå under sig allt, så att säga en merkantil despotism, som hämnar sig sjelf. Den som har mycket vill nemligen ha mer. Gyllene kalfven tillbedes af små och stora, af de upplysta och bildade, ja, han dyrkas ända upp på samhällets höjder. Därför släppa dessa också så ofta till skådespelarne i den sorgliga epilogen, som följer på den lättsinniga komedien.

Det var icke så länge sedan den högtbetrodde, diplomaten och jurisdoktorn, mannen med de många

»punden», de många stjernorna och embetena, så klart belyst af nådens sol, gjorde ett saltomortal och bröt nacken af sig, ehuru de mäktige lyckades föra honom undan och lät honom dö i tysthet. Det var hans lycka, det. Hur hade han förvaltadt »punden»? Han hade icke förvaltadt dem alls. Det var hans olycka.

Men lät någon afskräcka sig häraf? Nej, hvar och en af hans efterföljare på den vinglande stråten trodde, att det skulle gå bättre för honom, att han skulle lyckas i sina förehafvanden, att han icke skulle störta under den svindlande färden, och så upprepades saken oupphörligt i ständiga variationer. Tjogtals voro de affärs- och embetsmän, bankdirektörer, kassörer och kamrerare, som, under det de buro det stora anseendets dunstgloria och voro omhvärfde af det allmänna förtroendet, på samma sorgligt ryktbara stråt offrade åt den gyllene kalfven, alltid med samma upprörande slut.

En och annan hade visserligen den turen att undkomma och att i främmande land fri gå Nemesis till mötes. Och en och annan hade den lyckan att i behaglig tid, under ärebetygelser och svassande tal, lekamligen få dö, innan han moraliskt och juridiskt aflifvades och hans minne upprefs ur jorden och spikades på skampålen. Men, i det hela taget, hvad gjorde det under hvilka förhållanden det skedde? Gripen, rymd eller död, blef han ändå till sist biltog för hela lifvet, eller ref man upp ur mulden det loftalade anseendet och smutskastade det. »Hedersmannen» stod der alltid till slut afklädd, och det återstod icke annat än den moderne vinglaren, den simple tjufven, förbannad af alla dem, som han dragit med

sig i olyckan eller genom sin guldtörst ruinerat, pris-gifven åt det allmänna föraktet.

Så glömdes han en tid för en annan, men drogs derefter också åter fram till jemförelse. Så har det gått undan för undan.

Ingen lät ändå varna sig.

Nu stod den juridiskt bildade, riksdagsmannen med det skarpa hufvudet, representanten för sin nation, innehafvaren af glittrande hederstecken, verldsman-nen, och först och sist den högt betrodde och aktade bolagsdirektören, innanför rättens skrank. Nu satt han på de anklagades bänk.

Han hade i tio år, under det att han haft nära nog furstliga inkomster, men ändå ej varit nöjd, regelbundet stulit från det bolag, han var anstald i. Han hade förfalskat säkerheter, utanordnat lån till fingerade personer, månglat med aktier, spekulerat i tomter och missbrukat sin makt på alla vis, allt under det han uppträdde med en elegant säkerhet och en min af hedersman.

Det var den gamla, vanliga historien, som gick igen. Han hade till att börja med en liten skuld, men i stället för att inskränka sina vanor och draga in på staten, fortsatte han sitt lysande lif. Och så hade han lånat ur kassan, lånat mer och mer, till dess han kommit så långt på det sluttande planet, att ingen återvändo var möjlig. Han hade då, ännu besinningslösare, men på samma gång med en raffi-nerad beräkningskonst, kastat sig in i ytterligare spe-kulationer, hvilka icke hörde till den befattning han innehade; skaffat sig flere befattningar, flere än en men-niska rimligtvis kan hinna med att sköta ordentligt.

Han hade gått in i en massa bolag, lemnat förlagskapital, tagna ur bolagets kassor, splittrat sina krafter i stället för att samla dem på ett håll.

Han hade misslyckats, men lefde ändå högt, hade en massa »vänner», och han trädde mecenatlikt emellan, som hade han egt millioner, lånade dem summor och räddade dem från borgerlig ruin, allt under det han beredde sin egen.

Och nu stod han här; hederstecknen hade man fräntagit honom, hans mandat äfven.

Hvilken lysande och ärofull bana låg icke bakom honom, hvilket afundsvärdt lif, om man fränser de mörka samvetsstunderna; men dem såg ingen. Hur svårt hade det icke känts att med högburen panna stå hycklande inför riksförsamlingen och föra folkets talan, då han visste hur ovärdig han var och icke såg någon ljuspunkt i det mörka perspektivet! Men han hade oförskräckt gjort det. Hvilka marter hade han icke genomgått och ändå spelat glad och lugn på sin plats, gästfri och mån om hemmet, representerat och af alla derunder blifvit bemött med kärlek och aktning.

Han hade haft för mycket förtroende, och så hade han angifvit sig sjelf. Han kunde icke uthärda längre, sade han.

Hans juridiska skarpsinne såg säkert ingen utväg att reda sig ur detta dilemma, och då grep han till ett annat medel. Den, som endast haft gyllene kalffen till sin gud, trefvade nu, sedan denne visat sig ohållbar, efter en annan, blef blödsint och gjorde sig till det beklagansvärda offret för ett förkastligt sy-

stem. Den moderne vinglaren blef dömd och insatt i fängelse.

Hela förhållandet, hela rättegången hade skildrats med fördömande kommentarier i tidningarna. Det var allmänna samtalsämnet, det trängde in i mångt sjukt samvete, formade sig till plektron och rörde vid glömda, förborgade strängar. Det bar storm med sig, och dess svallvågor slog som bränningar mot mången bank ...

Men der inne sutto bankmännen lugna, som om ingenting händt, det fans ingenting ruttet hos dem, allt var solidt, allt var som det skulle vara der. Kastade man händelsevis en blick bakom tidningen, der bankmännen med intresse följde »den fördömda händelsen», skulle man dock hos en och annan af de för öfrigt oberörde finna en egendomlig nervositet, svår att beherska, och en viss benägenhet för att blekna och rodna; med ett ord oförtydbara svindel-symptom. Och hade man kunnat kasta en blick in i dessa mäns inre, skulle man sett hur sjelfva själen skiftat färg.

Men låter någon varna sig? Nej! Studier att göra saknas dock icke.

Han sitter styf och stel vid pulpeten der uppe i bankpalatset. Han är sluten och förnäm mot sina kamrater och på sin kant och ogen mot alla, som icke tillhöra »la haute finance». Han sveper riktigt in sig i sin värdighets mantel; kanske för att dölja hvad som gömmes derunder? Men så har han också, förhållandevis ung, gjort en rask karriär.

Det var icke så särdeles många år sedan han, med 4 klassers elementärkunskaper, såsom obetyd-

lig kontoristpojke från ett utländskt konsulat, kom som bokhållare till banken och der småningom avancerade. Af ett arf på 15,000 kronor hade han då kvar 4 à 5,000, men efter ett år voro äfven de borta, och när han stigit på rang- och förtroendeskalan, stod han i 6,000 kronors skuld, hvilka banken, för att hjälpa honom på fötter, lånade honom på en lifförsäkringspolis. Och så avancerade han ytterligare, och nu satt han der som direktör, en plats, som han i fem år beklädt.

Han sitter stel och iskall; men ser man bakom tidningen, skall man, der han med andlös ifver och ändå nonchalant sitter och läser om den sista bankskandalen, finna, att han icke är alldeles så iskall som det vill synas. Kinden glöder, ögat brinner feberaktigt och en namnlös oro rycker i hvarje fiber.

Han har följt bankskandalens alla afslöjanden och rättegångens utveckling steg för steg — och med hvilka känslor! Han har ju sjelf skuld. Han är sjelf på samma väg, och han fortgår nästan hvarje dag med att bestjåla banken, han måste fortsätta för att försöka finna en utväg eller åtminstone vinna tid. Hur länge skall han kunna dölja allt, hur länge skall det dröja innan han sjelf blir upptäckt? O, det är förfärligt! Och att höra de andra i banken tala så högt och lugnt om saken, idisla ämnet omkring honom dag för dag och påminna hvar andra om försigtighetsmått och rekommendera än det och än det, att vara tvungen att höra på och gilla och uttala sitt omdöme!

Det var qual, som ingen kunde ana. Det var helvetets lågor, brännande i det inre.

Men han gick och kom och såg ogenerad ut, som vore han just den rätte på sin plats. Och när han kom hem, kom hans hustru, som ingenting anade, emot honom med öppna armar och en vänlig blick och helsade honom välkommen efter en god arbetsdag för maka och barn; och han tog emot det, som skulle det så vara. Och hon pratade om flydda tider, om deras kärlek till hvar andra, om hur litet de haft förut, men hur de hade hållit i hop, och hur lyckliga de nu voro. Hon var outtröttlig i att smeka honom och att berömma hans kraft och karakter, och han var allt för moraliskt svag att upplysa henne om sin ställning.

»Hvarför ser du så allvarlig ut?» frågade hon ibland.

Men han slog alltid bort det med ett skämt, med en fras om: »att en »nummerkarl» som han, som hade så mycket siffror att tänka på, kunde väl också ha litet ondt i hufvudet.»

Det första och sista han gjorde, ehuru med en likgiltig min, var att gripa efter morgon- och aftontidningarna. Han ville se hur den utländska kursen stod på socker, spanmål, petroleum och kaffe, om marknaden var flau eller ej; och så, hur långt den der andra saken (han fruktade att kalla den vid dess rätta namn) var avancerad.

Han hade nemligen i flere år, till sammans med arftagaren till en gammal affärsfirma, bedrifvit börs-spel; men förlust hade följt på förlust, och banken fick allt jemt lemna nya medel mot värdelösa säkerheter och kompanjonens tvetydiga reverser. Mången annan, äfven en nära släkting, fick genom hans lättsinne

släppa till sin lilla förmögenhet. Men hvad gjorde det? Han körde ändå oförfäradt fram med sin Jaggernautvagn, såg glad och obesvärad ut och hycklade till höger och venster. Han var blifven en raffinerad dubbelmänniska.

Men trots sin oro kunde han ibland, då han var som säkrast, till och med le åt hur kortsynta människorna voro.

Han kom så väl i håg hur chefen, hans närmaste förman, hade blifvit ansatt af pressen för några oegentligheter, som man trodde, inom verket, och hur man då, för att gifva dementi åt saken, hade afätit en finare middag, sväljt förtreten och låtit landets förnämsta officiella representanter hålla loftal dervid. Och äfven han hade varit med. Ingen anade hvad han då kände, han, som då redan var i sista stadiet af det sluttande planet.

Ännu hade han dock förhoppning att genom nya försnillningar kunna rädda sig, att göra spekulationer, hvilka förr eller senare *måste* lyckas.

Slaget kom dock — det kommer alltid. Genom en tillfällighet kom en underordnad att titta i böckerna. De sqvallrade, direktionen blef gjord uppmärksam derpå, han hade stulit en kvarts million! Han blef häktad.

Hustrun, den beklagansvärda, stod der ruinerad och drabbades, förutom af allt annat, äfven af hjertesorgen.

Skandalen var färdig och spred sig som en löpeld ut öfver staden, slog med förfäran många sinnen och blef under en tid föremålet för tidningarnas mest

eftersökta artiklar och snart sagdt det enda samtalsämnet man och man emellan.

Och den stele, förut allmänt aktade mannen stod nu inför rätta, der så många i samma förhållande stått före honom och der sannolikt många efter honom äfven komma att stå, ty man låter icke varnasig.

Han stod der som en sorglig illustration till det ruttna i vårt affärslif. Hvad hade han vunnit? Han hade endast ökat antalet af moderna vinglare.

Och så gick solen ned öfver ett lefnadslopp . . .

Rättvisans handtlangare.

Rättvisan borde vara ett uttryck för det högsta och fullkomligaste och sålunda i sig innebära harmoni och enhet, men i sjelfva verket är hon ett sken, en blänkfyr, som man kan vända allt efter som man för godt finner. Man kan ha rätt och ändå orätt, man kan ha orätt och ändå rätt. Den moraliska och juridiska rätten sätta ibland krokben för hvar andra, och det beror då bara på hvem som är vigast och kan hålla sig upprätt.

Och mången måste för instuderade lärdomar, med universitetens hallstämpel på, tysta sitt samvetes röst och döma mot bättre öfvertygelse, bara på grund deraf, att så och så står det i en gammal kodex med föråldrade kommentarier.

Och af hur många medel och personer begagnar sig icke den s. k. rättvisan! Ibland begagnar hon sig till och med af sådana individer, som, endast för att förvärfva en merit eller erhålla klingande valuta, mången gång på sitt sätt äro behjelpiga att framkalla brottet, sålunda äfven plöjande med gyllene kalfven.

Den fine mannen stod helt enkelt tilltalad för simpel stöld. Den summa, han falskeligen, med sina

juridiska och merkantila kunskapers öfverlägsenhet och under det allmänna förtroendets egid, vetat tillnarra sig, gick ut på millioner. Han hade försökt ockra på spekulationen, det var svindel allt sammans. Det visste alla, och man fördömde honom, och domaren dömde honom. Men ingen visste, att just den, som dömde — rättvisans handtlangare således — sjelf under egna trassliga affärsförhållanden hade lånat summor — gudarne vete huru vida han hade någon aning eller icke om hvarifrån de då togos — af den, han nu dömde. Och hvem visste, att han, domaren, gammal studentkamrat och vän till den anklagade, nu darrade under den juridiska mask, han måste bära så lugnt som möjligt?

Jo, det fans en, som visste det. Ett ord bara, och han hade kanske varit förflyttad från domarebänken till den andra. Han fruktade, att det ordet under ransakningen skulle uttalas. Men det uttalades icke. Och han gick fri från allt klander, under det att den andre, vännen, sattes in på åtskilliga års straffarbete och flere års förlust af medborgerligt förtroende utöfver strafftiden.

Domaren höll god min, ehuru med svårighet; man är icke gerna sin egen åklagare. Han var visserligen hvarken den förste eller siste, som sålunda lyckades komma undan.

Helt nyligen har man sett en högt uppsatt man, en fängelsedirektör, som icke blygdes att bestjåla sina fångar. Han tog sig provision på deras arbete och förde falska böcker öfver räkenskaperna för att dölja sitt ruskiga tilltag. Han kommenderade äfven un-

derordnade att gå i hans spår och drog sålunda äfven dem med sig i fallet.

Hvad skall man då begära af andra, när de, som dagligen för sina ögon se fängelset och de följder, brottet framkallat, och som dertill icke äro i behof, utan af rent ockerbegär stjåla af de olycklige — hvad skall man då begära af andra, som kanske stjåla emedan de hungra?

Hvilket namn skall man väl gifva ett sådant brott? Ett attentat mot likställigheten inför lagen, ett helgerån mot folkrätten och den allmänna moralen.

Och huru olika synas ej för oss juridiskt obildade dessa rättvisans domar falla!

Den fint bildade juristen och förtroendemannen, som så väl känner det orätta i sitt handlingssätt, är tilltalad för ett brott, till hvilket han åtminstone icke blifvit drifven af nöd, en stöld på millioner; han dömes till åtskilliga års straffarbete och några års förlust af medborgerligt förtroende. Men den simple, okunnige arbetskarlen, som — för fjerde resan, förstås — af behof stjål för en kronas värde, för att skaffa sig en bit mat eller litet af det der välsignade fluidet, för att kunna hålla modet uppe under näringsbekymren, straffas med fyra års straffarbete och förlusten af medborgerligt förtroende i sex år utöfver strafftiden.

En stackars ogift qvinna, som svalt och frös och på något sätt ville försöka elda upp sitt eländiga kyffe, blef, på den grund att källaren var stängd, der hon tillegnade sig en plankbit, värd 25 öre, af den förmögne husegaren, en man, som sjelf genom ocker bestal folk på stora summor, anklagad för inbrott och dömd till fängelse.

Man har hört talas om personer, som klättrat öfver ett plank och tillgripit en småsak innanför det samma, och hvilka af allmänne åklagaren blifvit anstastade och insatte, ehuru de icke ens hunnit använda utan fått lemna igen det stulna. De hafva blifvit dömda så hårdt, därför att planket var emellan brottslingen och det stulna föremålet, och emedan rättvisans handtlangare klättrade så raskt efter i sin bevisföring, uppträdde med en sådan energi, kanske för att öka meriterna till sin befordran.

Och så har rättvisan sjelf, som förut nämndt är, så många handtlangare, om hvilkas rättmätiga uppträdande de lärde mände tvista.

Se bara t. ex. på en del af dessa s. k. »skaffare» och »lotsar», som smyga i grändernas skymning, låtsasofva på sätena under viadukter och på kyrkogårdar. I hvilkas tjänst stå de? Jo, i rättvisans. De ställa eller sätta sig så, att de, under det de låtsaslumra in, väcka uppmärksamhet hos någon der förut varande problematisk, husvill eller på annat sätt nödlidande rofgirig existens och egga sålunda denne att stjäla. När så denne tror sig här lätt kunna göra en god fångst, sticker ned handen i den sofvandes ficka och väl fått tag i något föremål, med flit lagdt så, att det skall lysa den andre i ögonen, då griper den alls icke sofvande den, som nu så sorgligt illustrerat det gamla uttrycket, att »tillfället gör tjufven». Och det bär i väg till rättvisans tempel!

Den ene hade trott sig kunna förtjena något på oärligt sätt, den andre har förtjenat genom att frammana oärligheten. Äfven ett slags ocker. Och så

har den gyllene kalfven fått ännu ett, om ock ringa offer.

Om man söker upptäcka hvem som är utöfvaren af ett redan begånget brott, då äro väl dylika försök till en viss grad berättigade; men är man väl säker, att icke någon ovärdig rättvisans handtlangare mången gång på detta sätt framkallat ett brott för att sjelf få åberopa en merit eller kanske förtjena en slant?

Kom han icke in på det lilla magasinet och förde ett gemytligt snack och spelade en gammal krogkund? Bad han icke att få köpa en half öl? Frun hade visserligen icke »rättigheter», men hvad gjorde det? Han var icke farlig. Ja så, hon ville icke; rädd för plikten, förstås? Men den skulle hon icke oroa sig för, han var bara Kalle Pettersson, en glad själ för öfrigt. Och så kom ölet slutligen fram, dracks och betalades. Men äfven detektiven eller »skaffaren» trädde då fram, »Kalle Pettersson» serverade honom på polisbrickan.

Den gången hade man genom ett slags tjenstenit narrat henne till afvikelse från lagen och förtjenade derpå; men någon gång tog »Kalle Pettersson» en liten handtryckning i stället och teg visligen med inkomstkällan.

Och de, som skola vaka öfver rättvisans gång när man lefvat för högt, dessa utmätningmän, den personifierade affärsensuren, dem hafva vi redan gjort bekantskap med. De äro icke heller alldeles obenägna att taga mutor och sköta sina egna små affärer bredvid rättvisans. De göra, om hvart annat, lagliga och olagliga slingerbultar.

Och till sist. Se bara på dessa qvasi advokater, som man stundom träffar på i rättens trappor, hur ingripa icke de i gyllene kalfvens historia, hur balansera icke de med hedern i penningens tjenst och advocera och svära och falla Molochsbelätet till fot!

Sådant händer ju icke hvarje dag, men det händer likväl. Men tyst, de äro ju rättvisans handtlangare...

Från procenteriets maskerad.

Se, hur mammoniterna dansa kring den gyllene kalvfen, alldeles som Israels barn på sin tid, och hur den erkefiluren drager upp gapet till öronen, som ville han sluka dem alle sammans! Åh ja, han tager dem nog alla till sist och biter hufvudet af dem.

De äro maskerade allihop, men man känner nog igen dem ändå.

Skön samling!

Der ha vi »en af de maskerade», Hulda Huldén, hushållerskan, lik en amason, med ett blankskuradt kopparlock till sköld, liksom för att förgylla upp sin »heder». Hon dansar cancan, höjande, som ville hon klinga, en burk med blodiglar emot bataljonsveterinären, som skumpar bredvid henne på sin nummerpegas, och »vampyren», som omfladdrar henne, liksom ville han sola sig i hennes kastrullstrålar, tjusad af hennes klingande lock.

Något längre bort se vi »silfver-Jan» och »guld-Lasse», hvilka tagit i hop i ring med lille Oskar Gam och Mickel Mickelsson och nu ryckas med i en satanisk galopp, under det lagkarlen Argent Simson, klädd i en svartstrimmig skrud, sammansatt af för-

myndareqvitton och stämplade rättshandlingar, dansar solo, i det han skakar en fylld börs och sjunger: »Det klingar så härligt, det klingar så skönt!»

I ett annat hörn synes Tedesco Trasa, klädd i åttakronorshandskar, doftande guano och med kraf-bref som englavingar, sväfva fram i figuré mot Skumfelt, som, med krigisk hållning och glömsk af sin degradering, skrålar: »Se här mitt svärd jag lemnar dig!» Men Tedesco tar icke gerna till svärd, han åderlåter helst med skarpa ord och rättshandlingar.

Men se, hvad är det för en figur der borta »i skumrasket», som vänder sig till igelbärerskan, hvilken fortfarande utgör centrum för hela samlingen af praktfigurer? Det är bataljonsveterinären, som nu antagit skepnaden af en faun och med hög röst sjunger: »Gyllene kalfven är verldens kung!»

* * *

Men låtom oss lemna dessa vämjelige figurer. Medan de tro sig säkra och dansa kring den gyllene kalfven på procenteriets maskerad, kunna vi kasta en blick öfver till våra grannar och se, huru de behandla tillbedjarne af den gyllene kalfven.

Som du kanske vet, min läsare, har man i Danmark, och framför allt i dess hufvudstad Köpenhamn, börjat draga i härnad mot ockret, under hvilken form det än må yppa sig. I socialt hänseende har diskussionen i tidningarna derstädes äfven haft åtskilliga följder. Då det sålunda i en tidning upplystes om, att en medlem af sällskapet till trafSPORTENS befrämjande dref procenterirörelse, sammankallade sty-

relsen genast en extra ordinarie bolagsstämma, på hvilken enhälligt beslöts att ur sällskapet uteslutas den i fråga varande personen. Den gamle författaren och publicistveteranen Erik Bögh är den, hvilken äran egentligen tillkommer att ha börjat denna strid och med hjertats och snillets vapen fört den framåt mot ljus och seger.

I Berlin har man äfven rustat sig till samfärd strid mot detta onda, som, mer än mångt annat, gjort sitt till att underminera samhället.

Der har man nemligen för nära två år sedan, i Januari 1886, bildat **en förening mot ocker**. Föreningen är en neutral samlingspunkt för anhängare af alla partier och trosbekännelser och har för afsigt att samla material till upptäckande af procenteriaffärer och draga fram dem i ljuset, emedan i de flesta fall falsk blygsel afhåller de ruinerade offren att sjelfva taga några mått och steg i detta afseende.

Skulle icke äfven vi här hemma kunna bilda en förening i liknande syfte med den i Berlin och få litet skottpengar för dessa roffoglar, som lura här och hvar i sina gömslen?

* * *

Det kan nu vara på tiden, att procenteriets maskerad afblåses.

Af med masken!

Innehåll:

	Sid.
Hos pantlånaren	5.
På afbetalning	12.
»Vampyren»	19.
En af de maskerade	27.
I skumrasket	36.
På laglig grund	50.
En ekonom	60.
En »blodigel»	68.
Bland polyper	76.
Moderna vinglare	99.
Rättvisans handtlangare	108.
Från procenteriets maskerad	114.

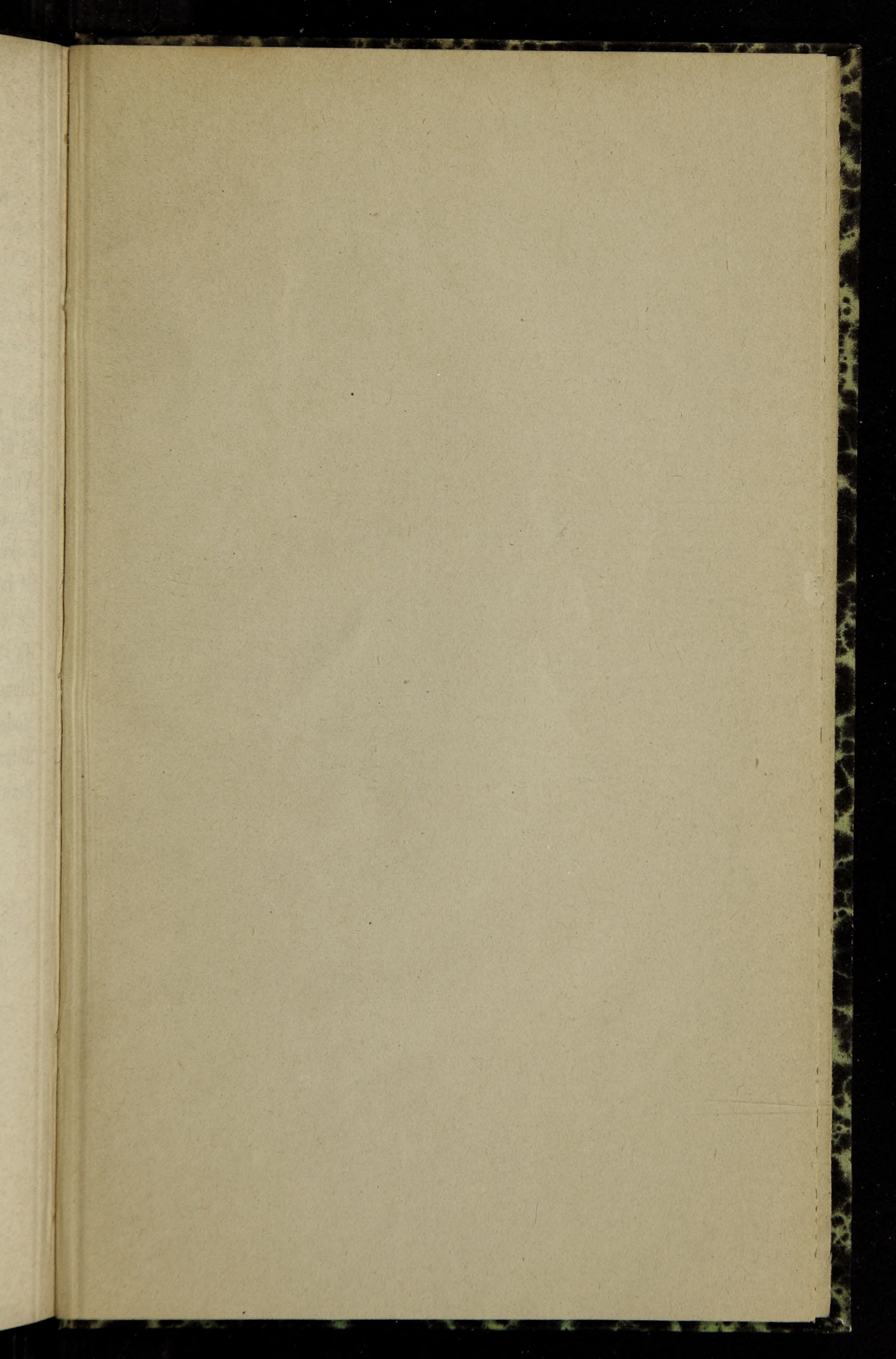

1871

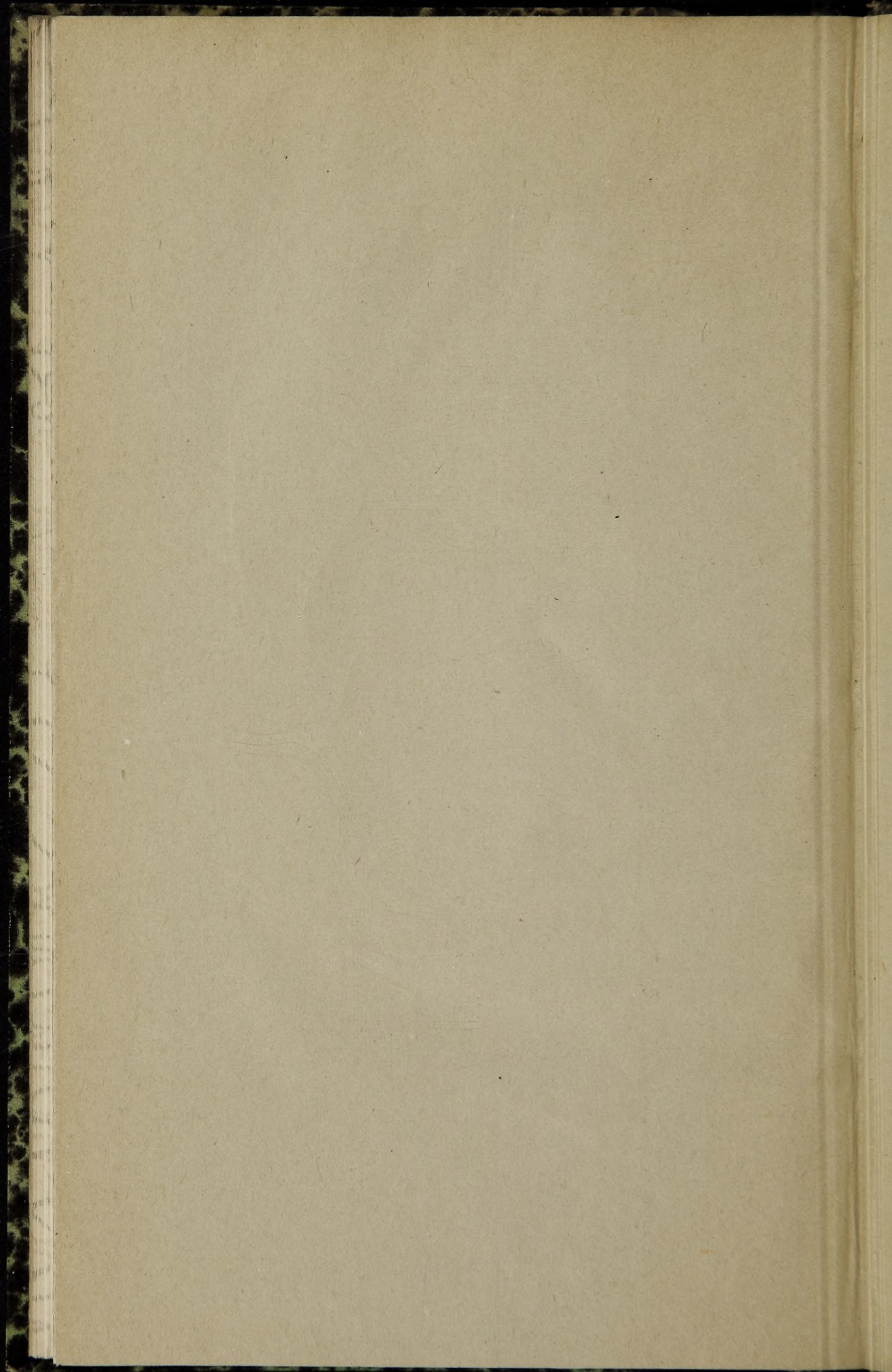
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

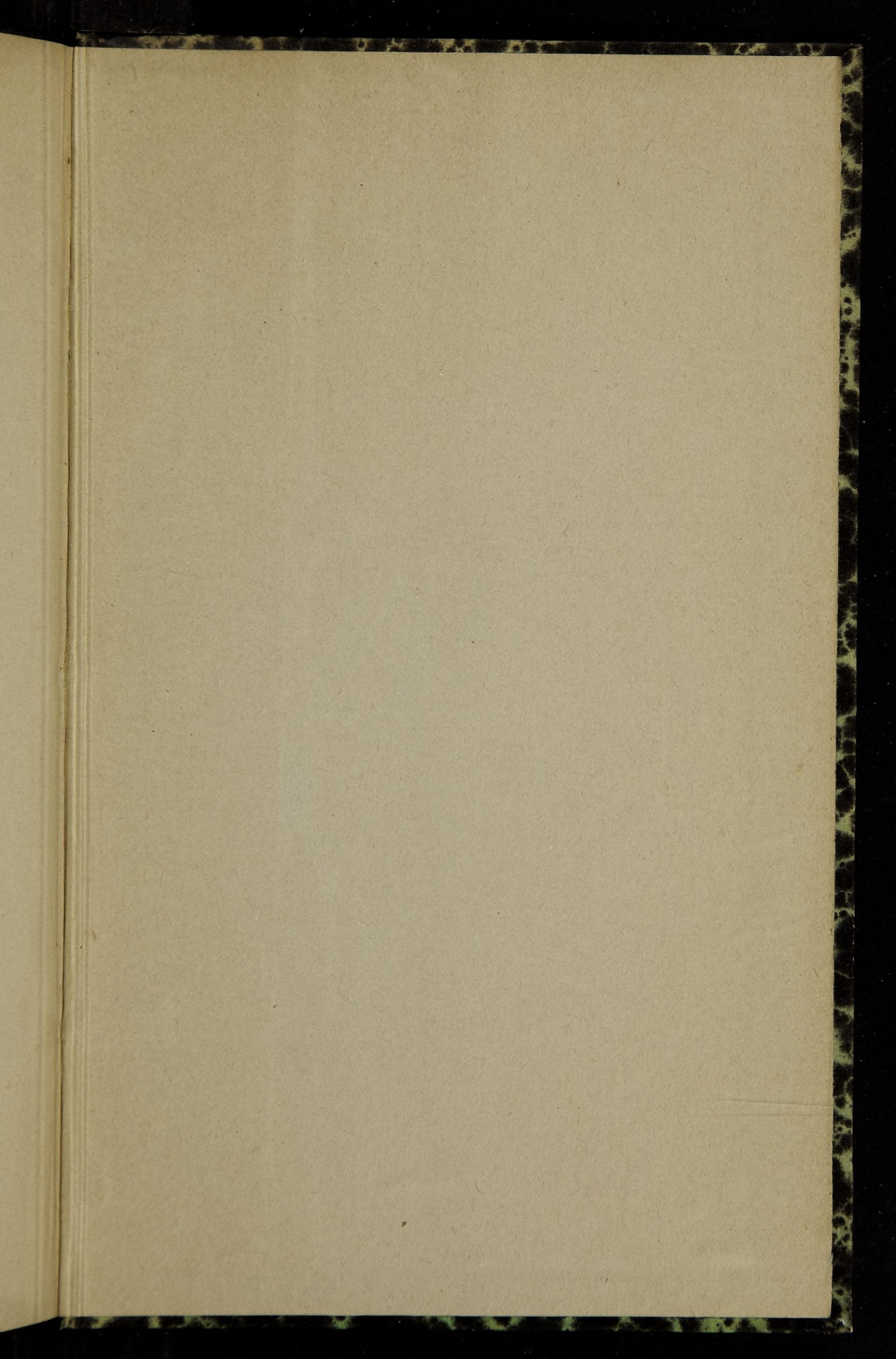

INNEHÅLL:

Hos pantlånaren.
På afbetalning.
Vampyren.
En af de maskerade.
I skumrasket.
På laglig grund.
En ekonom.
En blodigel.
Bland polyper.
Moderna vinglare.
Rättvisans handtlångare.
Från procenteriets maskerad.

Pris: 1 krona.